

ДОКЛАД

НА НАЦИОНАЛНИЯ ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

**ЗА ПРОВЕРКИ В ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА“;
ЗАТВОР В ГРАД СОФИЯ, ОБЩЕЖИТИЯТА „КРЕМИКОВЦИ“ И „КАЗИЧЕНЕ“,
АРЕСТИТЕ НА БУЛ. „Г. М. ДИМИТРОВ“ И УЛ. „М-Р ВЕКИЛСКИ“**

По заповед № РД-08-35 от 08.07.2019г. на омбудсмана на Република България, екип в състав: Димитър Бонгалов, Христо Атанасов и Мариана Патрикова извърши проверка в периода 11.07 – 19.07.2019 г. в Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН), затвора в град София, общежитията към него и арестите на бул. „Г. М. Димитров“ и ул. „М-р Векилски“.

Съгласно чл. 28в от Закона за омбудсмана, екипът действа като Национален превантивен механизъм с правомощията на омбудсмана по чл. 28а от този закон. Докладът е публичен, съобразно чл. 4, ал. 3 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС).

Докладът не съдържа данни по чл. 28б, ал. 2 от Закона за омбудсмана и е публичен, съобразно чл. 4, ал. 3 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС).

Екипът благодари за оказаното съдействие от страна на администрацията в проверяваните обекти.

Проверките отново не са планови. Последната проверка на тези обекти (без общежитията) бе извършена през 2018г., в периода 19.06 - 22.06.2018г. Инициативата за проверката се дължи на липса на предприети действия по направени препоръки на омбудсмана и липса на навремени отговори на искана информация от администрацията на затвора, което създаде обосновани предположения във връзка с постъпили жалби за лоши практики на новото ръководство в затвора София, относно спазване правата на лишените от свобода. Проверката в Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) е свързана и с публикации в печата от 03.07.2019г., както следва:

„Шефът на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ Васил Миладинов ще бъде освободен от поста. Това обяви лично министърът на правосъдието Данаил Кирилов пред журналисти във Върховния касационен съд, където отиде, за да проследи как се разпределят дела. Кирилов заяви, че ще разпише заповедта за освобождаването на директора на затворите до края на деня.“

„Директорът на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ главен комисар Васил Миладинов е освободен от поста. Това съобщи правосъдният министър Данаил Кирилов. Макар че изпреварват събитията с три часа ви казвам да“, заяви министърът в отговор на журналистически въпрос за това дали

се налага смяна на ръководството на местата за лишаване от свобода по повод проверката какво е състоянието на следствения арест на бул. „Г. М. Димитров“ и дали се налага смяна в ръководството на затворите.“

„Синдикатът на служителите в затворите в България (ССЗ) поиска обяснения от правосъдния министър Данаил Кирилов за намерението му да уволни шефа на затворите Васил Миладинов. Надзирателите излизат утре и на протест за увеличение на заплащането за нощен труд, което е 25 стотинки на час, като се очаква да подкрепят и Миладинов.

На 04.07.2019 г. Синдикатът на служителите в затворите „изпратиха писма до министър Кирилов и до заместника му Николай Проданов, който отговаря за местата за лишаване от свобода. В тях поставят въпроса за предстоящото уволнение на шефа на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) и питат дали мотивите са свързани с предстоящи промени при възлагането на обществени поръчки в затворите.“

Другият синдикат в Министерство на правосъдието, „Синдикат Охрана“, на 05.07.2019г. чрез Управителният си съвет обяви, „че е силно разтревожен от безпринципния подход към служител от ГДИН, а именно уволнението на главния директор на ГДИН главен комисар Васил Миладинов.

Считаме, че е недопустимо главен директор на специализирана главна дирекция да бъде уволнен, преди да е извършена служебна проверка, без да има ясни мотиви и без да е получил право на защита и опровержение.“

На 01.08.2019г. бе съобщено от Министерство на правосъдието, че директорът на Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" Васил Миладинов временно е отстранен от длъжност и срещу него е образувано дисциплинарно производство.

На 08.08.2019г. бе обявено, че Старши комисар Павел Павлов е освободен по негова молба от длъжността началник на затвора в гр. София.

I. ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА

1. Проверени бяха актовете на главния директор, съобразно правомощията му, както следва:

1.1 По чл. 62 от ЗИНЗС (преместване на лишени от свобода)

След измененията на закона през 2017г. има значителен напредък в спазването на правата на лишените от свобода и осигуряване правото им на защита, чрез справедлив съдебен процес. Преустановена е практиката да се издават откази под формата на писмо, за чието съдържание задържаното лице беше уведомявано срещу подпис. В текущите проверки по жалби НПМ е установявал нарушения, но оценката ни е, че тези случаи са изключения и са незначителни като брой. В настоящата служебна проверка не бяха установени нарушения.

1.2 По чл. 110 от ЗИНЗС (жалби по дисциплинарни наказания)

През 2018г. са обжалвани 78 заповеди пред главния директор за налагане на дисциплинарни наказания, като 69 заповеди са потвърдени, а 9 жалби са уважени и заповедите отменени.

За разлика от предходните заповеди, които се връчват, то тези заповеди не се предоставят на лишените от свобода като страна в този административен процес. Копие от заповед за налагане на дисциплинарно наказание не се връчва, поради обстоятелството, че 7-дневният срок за обжалване започва да тече от датата на запознаване със заповедта, а не от връчването и съобразно чл.110, ал.1 от ЗИНЗС. Възприето е, че тези административни актове на главния директор също не се връчват, като се предоставя възможност лишеният от свобода само да се запознае със съдържанието им. Тази процедура не е указана в закона. В чл. 61 във вр. с чл. 18а, ал. 7 от Административнопроцесуалния кодекс (АПК) е предвидена процедура в тридневен срок от издаването на акта лицето да се уведоми срещу подпис, за да се получат документите или книгата в 7-дневен срок, след изтичането на който документите се считат за връчени.

Процедура за запознаване с издаден административен акт е предвидена в чл. 64, ал. 2, чл. 66, ал. 2, чл. 122 и чл. 98, ал. 1 от ЗИНЗС. Съобразно чл. 120, ал. 2от Конституцията на Република България (КРБ), всички административни актове може да се обжалват пред съдилищата, освен изрично посочените в закон. Връчване на съобщение, например за издаден административен акт, а в последствие и получаването му имат смисъл за свободни граждани, но не и за задържани лица. НПМ изразява становище, че горепосочените текстове с такава процедура не само затрудняват правото на защита поради необходимост за последващо изискване на окончателния акт за подготовка на мотивирана искова молба, а в редица случаи директно пречат поради откази на администрацията да предостави акта по искане на лишен от свобода. В този смисъл и налагането на такава процедура по чл.110 от ЗИНЗС се отчита като незаконосъобразна.

Ето защо НПМ препоръчва на министъра на правосъдието при последващи изменения на ЗИНЗС, в тези текстове, да се укаже връчване на административния акт на лишения от свобода, като страна в административния процес.

Бяха установени следните нарушения:

1.2.1 По заповед №Л-2471 от 23.05.2019г. се отхвърля жалба на лишен от свобода, наказан затова, че по време на двудневен домашен отпуск е бил задържан от МВР, поради участието му в инцидент и неизпълнение на полицейско разпореждане. Началникът на затвора в гр. Бургас е оценил деянието като дисциплинарно нарушение по смисъла на чл.96, т.3 от ЗИНЗС. Тази разпоредба определя задълженията на лишените от свобода. Дисциплинарните нарушения, за които следва да се налагат дисциплинарни наказания, са

изчерпателно изброени в 8 точки на чл.100, ал.2 от ЗИНЗС. Между тях не попада нарушаване на задължението на лишените от свобода да спазват установените за тях правила, указано в чл.96, т.3 от ЗИНЗС. Тоест, не съществува правно основание за налагане на дисциплинарно наказание. На второ място се касае за поведение на лишен от свобода извън местата за лишаване от свобода. Дисциплинарно нарушение е деяние (действие или бездействие), извършено виновно от лишените от свобода, с което се нарушава вътрешният ред, уврежда се имуществото или представлява физическо увреждане или обидно отношение към служителите или лишени от свобода. За неизпълнение на разпореждане на полицейски орган е предвидена административна отговорност по чл.257 от Закона за Министерство на вътрешните работи (ЗМВР).

НПМ препоръчва на министъра на правосъдието на основание чл.10, ал.1, т.15 от ЗИНЗС да отмени заповед № 365 от 04.04.2019г. на началника на затвора в гр. Бургас.

1.2.2 По заповед №Л-2642 от 07.06.2019г., издадена от главния директор на ГДИН, е наложено наказание за предаване на кореспонденция от един лишен от свобода на друг, която е оценена като „неразрешена“ от началника на затвора в гр. Плевен. Посочените правни основания като нарушения са: чл.96, т. 3, указваща изискване към лишените от свобода да спазват установените за тях правила; чл.97, т.2, забраняваща лишените от свобода да „вземат, заемат, продават, купуват, даряват и заменят помежду си вещите, с които разполагат“; чл.100, ал.1, ал.2, т.1 и т.5 от ЗИНЗС за неспазване на реда и дисциплината в помещенията или на работното място и неизпълнение на задълженията или неспазване на ограниченията, предвидени в този закон. Така формулирана заповедта указва, че с едно деяние са извършени 5 нарушения. По същество може да се приеме, че са две по т.1 и т.5 от чл.100, ал.2 във връзка с останалите правни основания. Жалбата е отхвърлена, като се указва нарушение на чл.96, т.3 и чл.97, т.2 от ЗИНЗС. НПМ отново напомня, че дисциплинарните нарушения са изчерпателно изброени в чл.100, ал.2 от ЗИНЗС.

По същество и двата акта не отчитат основно конституционно право по чл.34 от КРБ, относно свобода и тайна на кореспонденцията.

НПМ препоръчва на министъра на правосъдието да отмени заповед № 515 от 25.04.2019г. на началника на затвора в гр. Плевен или заличаване на така наложеното наказание.

1.2.3 Със заповед №2862 от 20.06.2019г. е отменена заповед на началник на общежитие от открит тип „Казичене“ №75 от 28.05.2019г., с която е награден лишен от свобода със заличаване на наложено наказание по предходна негова заповед. Като правни основания за издаване на заповедта са посочени чл.13, ал.2, т.1 от ЗИНЗС, който указва правомощието на главния директор да ръководи, координира, контролира и отговаря за цялостната дейност на главната дирекция и териториалните ѝ служби и чл.97 от АПК.

В чл.99 от ЗИНЗС е предвидено, че главният директор на ГДИН може да дава всички предвидени в закона награди спрямо лишени от свобода. Такова правомощие главният директор има и относно налагане на наказанията по чл.104, ал.3 от ЗИНЗС. Обжалването на заповеди за налагане на дисциплинарни наказания от началник на общежитие е пред началника на затвора, съобразно чл.110 от ЗИНЗС. Посоченото правно основание чл. 97 от АПК касае произнасяне на компетентен орган при обжалване на административни актове по административен ред. Такова обжалване не съществува не само в случая, но и по закон не е допуснато обжалване при даване на награда с индивидуален административен акт. Законът не дава възможност за самосезиране при отмяна на награди от висшестоящи административни органи. Допуснато е изземване на правомощия на началник на общежитие, в нарушение на чл.10, изречение второ от АПК, а именно, че по-горестоящ орган не може да иземе за решаване въпрос от компетентността му, освен ако това е предвидено със закон.

Заповедта оценяваме като нищожна.

Последва публично оповестяване на Определение №429 от 19.09.2019г. на Апелативен съд - София свързано с предсрочно условно освобождаване на лишен от свобода. От това определение става ясно, че въпросната заповед се обжалва пред съда поради, което НПМ се въздържа от препоръка. Народни представители от различни политически сили единодушно застанаха срещу съда без да познават фактите по делото и мотивите на съда. От коментари се въздържа лидерът на най-голямата политическа парламентарно представена партия. Последва уличен натиск към съда използван и като повод за обявяване на кандидатура за кмет на София на партийния им лидер, на който се поискаха оставки на съдиите постановили определението. Друга партия поиска от Висшия съдебен съвет да потърси отговорност от съдиите. Според И. Пушкарлова този случай е опорочен от политиците и се поставят политически въпроси, свързани не толкова с личността на Полфрийман, колкото с личността на съдиите, които постановяват освобождаването. Случаят „Полфрийман“ се ползва за лична атака срещу съдии, заяви пред БНР Здравка Калайджиева – съдия в Европейския съд по правата на човека в Страсбург в периода от 2008г. до 2015г. Съдия Калайджиева добави, че случаят се яхва въз основа на силната обществена нагласа против предсрочното условно освобождаване, на който и да е затворник. „До там стигнахме, че хората са недоволни от обстановката в страната и смятат, че всички престъпници трябва да бъдат наказвани най-строго, без да си дават сметка, че целта на наказанието не е това. Целта на наказанието е да се поправи, доколкото е възможно, един нарушител на закона“. За Калайджиева е разочарование, че Съдийската колегия на ВСС не изпълнява функцията си за защита авторитета на съдиите. За нея е силно смущаваща формулировката на Съдийската колегия, че с казуса „Полфрийман“ е нарушен балансът между правото и справедливостта.

„292-ма съдии от различни съдилища в страната оповестиха безпрецедентно обръщение към гражданите. Повод за това е разгорялата се

дискусия по повод предсрочното освобождаване на Джок Полфрийман. В обръщението на съдиите се казва, че различни политици обругават съда, с което обаче печелят само краткосрочни дивиденди и не носят никаква обществена полза. Съдиите призовават гражданите към отговорно поведение, защото държавното управление не полага никакви усилия за гарантирането на независимостта на съда¹. Те не оспорват „правото на гражданите да водят свободна дискусия за смисъла на правосъдието и за съдържанието на съдебните актове, за целите на наказанието и на държавната политика за успешна ресоциализация на лишените от свобода. „Не омаловажаваме скръбта на близките на убития млад мъж и правото им да изискват уважение от всички към трагичната им загуба и паметта на починалия. Конкретният съдебен акт за условно предсрочно освобождаване на осъден за извършено престъпление обаче беше използван от различни представители на политическата система единствено като повод за обругаване на съда и за отправяне на заплахи към членовете на съдебния състав. Създаденото положение е нетърпимо в правова държава, защото освен съмнителни краткосрочни политически дивиденди не носи никаква обществена полза – нито укрепва независимостта на съда, нито просвещава гражданите за значението на върховенството на правото, нито повежда така необходимия разговор за наказателната политика и задачите на наказателната репресия, нито – в крайна сметка – носи утеха на близките на жертвите и им помага да продължат да живеят достойно с травмата“. Съдийската колегия на ВСС коригира предходното си становище, като обяви, че „изпълнява задължението си да осигурява и отстоява независимостта на магистратите, като спазва приетите Стандарти за независимост на съдебната власт“.

Главният прокурор поиска възобновяване на ВНЧД №921/2019г. по описа на Софийския апелативен съд (САС), вх. №8820 от 25.09.2019г. на ВКС.

НПМ намира че причините за създалата се ситуация не са отстранени. Липсва обществен дебат относно изпълнение на доживотните и дългосрочните присъди. През 2014г. КПИ отбеляза в публичния си доклад, че „положението на затворниците с доживотни присъди в България, разгледано от делегацията на КПИ в хода на посещението ѝ през 2014г. показва, че малко – ако изобщо нещо - е било направено за подобряване на положението им в контекста на отдавнашните препоръки на Комитета. В допълнение не е постигнат напредък по отношение на премахването от НК на наказанието „доживотен затвор без право на замяна“ (т.е. без възможност за условно предсрочно освобождаване)¹. Това е много жалко.

---

¹ По време на посещението имаше десет такива затворници с доживотни присъди в Бургаския затвор, десет в Софийския затвор и двама в затвора във Враца.

КПИ трябва отново да подчертае, че е нечовешко да се затвори лице до края на живота му без никаква реална надежда за освобождаване. Следователно, Комитетът трябва да повтори, че има сериозни резерви относно самото понятие, според което се счита, че затворниците с доживотни присъди винаги ще бъдат считани за постоянна заплаха за обществото и се лишават от всякаква надежда за условно освобождаване. Тук трябва да се направи препратка към параграф 4(а) на Препоръката на Комитета на министрите Rec (2003) 22 относно условното освобождаване (условното предсрочно освобождаване) от 24 септември 2003г., която ясно сочи, че законът трябва да предвиди условно освобождаване на всички осъдени затворници, в това число тези с доживотни присъди. Трябва да се отбележи, че това мнение се подкрепя от съдебната практика на Европейския съд по правата на човека².

КПИ препоръчва на българските власти да изменят законодателството с оглед предвиждането на условно освобождаване (условно предсрочно освобождаване) за всички затворници с доживотни присъди, като се направи преценка дали представляват обществена опасност, въз основа на индивидуална оценка на риска.

Препоръка Rec (2003) 22 на Комитета на министрите на държавите-членки относно условното освобождаване (освобождаването под гаранция) (*Приета от Комитета на министрите на 24 септември 2003 г. в 853-то заседание на заместник-министрите*) указва следните препоръчителни принципи:

Система за дискреционно освобождаване

16. Минималният период, който лишеният от свобода трябва да изтърпи, за да придобие право на условно освобождаване, следва да се определи в съответствие със закона.

17. Съответните органи трябва да започнат необходимата процедура, която да даде възможност за решение за условно освобождаване, веднага след като лишеният от свобода е изтърпял минималния период.

18. Критериите, които лишените от свобода лица трябва да изпълнят, за да бъдат освободени условно, трябва да бъдат ясни и категорични. Те също трябва да бъдат реалистични, в смисъл, че те трябва да вземат под внимание личността на задържаните и социалните и икономически обстоятелства, както и наличието на програми за възстановяване.

19. Липсата на възможности за работа към момента на освобождаване, не трябва да представлява основание за отказ или отлагане на условното освобождаване. Трябва да

---

² Например, в неотдавнашното си решение по делото *László Magyar v. Hungary* (молба № 73593/10), издадено на 20 май 2014 г.

се положат усилия, за да се намерят други форми на заетост. Липсата на постоянен адрес не следва да представлява основание за отказ или отлагане на условното освобождаване и в такива случаи следва се предвиди временно настаняване.

20. Критериите за предоставяне на условно освобождаване следва да се прилагат по начин, който позволява условно освобождаване за всички лишени от свобода, които се считат като отговарящи на минималното ниво на гаранции, за да придобият статут на граждани, спазващи закона. Задължение на властите е да докажат, че лишено от свобода лице не е изпълнило критериите.

21. Ако инстанцията за вземане на решения, прецени да не предостави условно освобождаване, тя трябва да определи дата за преразглеждане на въпроса. Във всеки случай, лишените от свобода трябва да бъдат в състояние да кандидатстват отново пред органа за вземане на решения, веднага след като положението им се е променило в значителна степен в тяхна полза.

Система за задължително освобождаване

22. Сроктът, който лишените от свобода трябва да изтърпят, преди да придобият право на освобождаване, трябва да бъде определен със закон.

23. Само при изключителни обстоятелства, определени със закон, трябва да бъде възможно отлагане на освобождаването.

24. Решението за отлагане на освобождаването следва да определи нова дата за освобождаване.

V. Налогане на условия

25. При разглеждане на условията, които следва да бъдат наложени и дали е необходим надзор, органът за вземане на решения трябва да разполага със съответните доклади, включително устни изявления от персонала, работещ в местата за лишаване от свобода, който е запознат с лишените от свобода и техните лични обстоятелства. Специалисти, участващи в надзора след освобождаването или други лица, запознати със социалните обстоятелства на лишените от свобода, следва да също да предоставят информация.

26. Органът за вземане на решения трябва да бъде уверен, че лишените от свобода лица разбират наложените условия, помощта, която може да се предостави, изискванията за контрол и възможните последици от неспазване на условията.

X. Информирание и консултиране за условно освобождаване

40. Политици, съдебни органи, органи за вземане на решения и изпълнителни органи, обществени лидери, асоциации, предоставящи помощ на жертвите и на лицата, лишени от свобода, както и университетски преподаватели и научни работници, интересувани се от темата, следва да получават информация и да бъдат консултирани относно функционирането на условното освобождаване, както и за въвеждането на ново законодателство или практика в тази област.

41. Органите за вземане на решения следва да получават информация за броя на лицата, към които успешно и неуспешно е приложено условно освобождаване, както и за обстоятелствата за успехите и неуспехите.

42. Необходимо е да се организират медийни и други кампании за информиране на широката общественост относно функционирането и новите разработки в прилагането на условно освобождаване и неговата роля в рамките на системата на наказателното правосъдие. Тази информация трябва да бъде бързо предоставена на разположение в случай на каквото и да е драматично и оповестено неизпълнение, възникнало през периода на условно освобождаване на лицето. Тъй като тези събития са склонни да привличат вниманието на медиите, следва да бъдат подчертани целта и положителните ефекти от условното освобождаване.

НПМ препоръчва на Министъра на правосъдието при аналогични ситуации да изпълнява препоръката в т.40 от Препоръка Rec (2003) 22 на Комитета на министрите на държавите-членки

1.3 Заповеди по чл.80, ал.1 от ЗИНЗС и чл.62, ал.3 от ППЗИНЗС

Установените нередности са:

По заповед №47 от 02.01.2019г. е разрешено полагането на доброволен труд във фирма „Пампорово“ АД на 9 лишени от свобода от ЗО „Смолян“. Посоченото правно основание е чл.80, ал.1, т.5 от ЗИНЗС.

По заповед №Л-48 от 02.01.2019г. е разрешено на 4 лишени от свобода от ЗО „Хеброс“ да полагат доброволен труд в медицински център в гр. Пловдив, със същото правно основание.

По заповед №Л-59 от 03.01.2019г. е разрешен неплатен доброволен труд в „Захарни заводи“ Горна Оряховица да полагат 4 лишени от свобода от ЗО „Велико Търново“.

По заповед №Л-936 от 19.02.2019г. е разрешено полагането на неплатен доброволен труд в „УМБАЛ – Бургас“ АД на 6 лишени от свобода от ЗО „Строител“.

По заповед №Л-1762 от 04.04.2019г. е разрешено на двама лишени от свобода от ЗО „Стара Загора“ да полагат неплатен доброволен труд в УМБАЛ „Проф. Д-р Стоян Киркович“ АД - гр. Стара Загора.

Текстът на чл.80 на ЗИНЗС изброява случаите, в които може да се полага доброволен неплатен труд, както следва:

1. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) благоустройство, поддържане и хигиенизиране на помещенията и района на затворническото заведение извън дежурствата по поддържане на реда и хигиената;

2. (изм. - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) благоустройство, поддържане и опазване на културни, исторически или архитектурни паметници, на държавни или общински обекти;

3. възстановяване на щети, причинени от пожари и стихийни бедствия, или предотвратяване на аварии;
4. организиране и провеждане на курсове за ограмотяване, творчески, културни, спортни и други дейности от лишени от свобода, които притежават съответната квалификация или умения;
5. (нова - ДВ, бр. 103 от 2012 г.) други дейности.

Посочените случаи касаят предоставяне на неплатен доброволен труд в полза на търговски дружества. В т.26.10 от Европейските правила за затворите се указва, че във всички случаи трябва да съществува система за справедливо възнаграждение на труда на затворниците. Касае се за 23 лица, работили по няколко дни. Очевидно, случаите са незначителни спрямо броя на лишените от свобода. Тази практика поставя повече проблеми, отколкото да решава проблемите с трудовата заетост.

НПМ не приема тази практика за добра и направи незабавна препоръка за нейното преустановяване, която бе приета от изпълняващия длъжността главен директор на ГДИН. Очевидно са взети незабавни мерки, защото на 25.07.2019г. е издадена заповед №Л-3392 на главния директор, в която се указва на директора на затвора в гр. София да прекрати полагането на доброволен труд към фирми на юридически и физически лица.

2. Администрация и персонал

Европейските правила за затворите в т.8 указват, че служителите в затворите изпълняват важна обществена задача и поради тази причина техният подбор, обучение и условия на работа трябва да предоставят на тези служители възможност за поддържането на високи стандарти при грижата им за затворниците. В т.78 се препоръчва професионалният персонал на затвора обикновено да се назначава на постоянни договори, да има статут на държавни служители и да им се гарантира несменяемост при спазване на критериите за добро поведение, ефективност, добро физическо и душевно здраве и подходящо образование.

След пенсионирането на бившия главен директор Петър Василев бе назначен Митко Димитров, който след кратко време бе освободен. Обжалването на това освобождаване пред съда бе уважено и по време на служебното правителство на Милен Райков, същият бе възстановен на длъжност. След това той отново бе освободен и бе назначена Гергана Георгиева. По време на служебното правителство на проф. Герджиков тя също е освободена. Имаме служебна информация, че жалбата ѝ също е уважена от съда. След бягството на двама затворници от затвора в гр. София, министърът на правосъдието Цеца Цачева назначи временно двама служители от Главна дирекция „Охрана“ за началник на затвора в гр. София и за главен директор на ГДИН. В последствие, временно назначеният Васил Милатинов бе назначен за постоянно като главен директор на ГДИН. След близо година, отново се предприемат действия по смяна на ръководството, на 03.07.2019г. Променено е и щатното разписание на

ГДИН, като само длъжността началник на отдел „Финансово-ресурсно осигуряване“ (ФРО) е съкратена. Функциите на възложил са предоставени на лице без опит в областта на обществените поръчки. НППМ оценява такова персонално съкращаване на щата и подмяна на възложител с лице без практически опит като лоша практика.

Началник ФРО - комисар Нина Димитрова, в качеството си на възложител, е назначила комисия за извършване на подбор на участниците, разглеждане и оценка на офертите и класиране на участниците в обществена поръчка по реда на чл.18, ал.1 от Закона за обществените поръчки, с предмет: Доставка на хранителни продукти на едро за нуждите на териториалните структури на ГДИН за период от 48 месеца. Себестойността на поръчката е 34 038 922.56 милиона лева без ДДС. На 05.07.2019г., комисията предлага да се определи за изпълнител на тази поръчка ДЗЗД „Храни 2018“ с предложена най-ниска цена за изпълнение на поръчката (33 633 618.58 без ДДС). На 08.07.2019г., гл. инспектор Даниела Йорданова – ИФЗД началник на отдел „Финансово-ресурсно осигуряване“ в ГДИН с решение №Л-3111 прекратява процедурата, поради допуснат само един участник с една ценова оферта, на основание чл.110, ал.2, т.2 от Закона за обществените поръчки. Посоченото правно основание е правна възможност и не е задължително изискване.

НППМ, въпреки установените нарушения, не намира основания за кадрови промени. Очевидно, така провежданата кадрова политика може да се обвързва само с интереси в предстоящи обществени поръчки, но не и с цел подобряване организация на работата в тази област. НППМ изказва загриженост относно бъдещото законосъобразно усвояване на бюджетни средства за изхранване на лишените от свобода.

В заключение, предходната проверка на ГДИН бе тематична, поради липсата на адекватни мерки до настоящия момент относно употреба на сила, помощни средства и оръжие за всички места за задържане от закрит тип и арести на територията на гр. София. Уведомени сме с писмо №07-00-25 от 23.08.2018г. от зам.-министър Проданов за създаване на работна група, която да анализира доклада ни и да предложи мерки. Към писмото е приложена заповед №ЛС 13-107 от 21.08.2018г. за създаването на работна група, която да предостави предложенията си до 30.09.2018г. Работната група не проработи и не са ни известни направени предложения. По същество, преобладаващият брой препоръки са изпълнени в частта за употреба на помощни средства и оръжие, но остават проблемни зони, като например ползване на белезници за фиксиране в лечебни заведения и текущо обучение на персонала през работно време в техники за овладяване на агресивни затворници.

II. ЗАТВОР В ГРАД СОФИЯ, ОБЩЕЖИТИЕ ОТ ЗАКРИТ ТИП „КРЕМИКОВЦИ“ И ОБЩЕЖИТИЕ ОТ ОТКРИТ ТИП „КАЗИЧЕНЕ“

1. Условия за лишаване от свобода

Първата проверка на Националния превантивен механизъм на затвора е проведена през 2012г. Установено е, че помещенията са остарели и амортизирани. Въпреки частичните ремонти няма подобрене, а е налице влошаване. Броят на лишени от свобода лица, настанени в килиите, е бил многократно по-голям от допустимия по стандарт. През 2102г. сме установили настанени по 6 до 8 души в двойни помещения със собствен санитарен възел, включващ тоалетна и душ. Сега са примерно 4 човека в 1-ва и 9-та стая на 7-ма група, или 6 човека в 10-та стая. Преди година, обаче, е имало и по 7 човека. Стандартното помещение е 4.3 на 3.6 кв. м. при санитарен възел от 2.2 кв. м. Тоест, разполагаемата жилищна площ е малко над 1.3 кв. м. Наблюдава се теч в коридора от капандурата. Кухнята, която се ползва от затворниците, е с изключително мръсни стени, няма мивка. Разположена е една печка с два котлона. Топла вода достига до етажа след 1 часа през нощта. В помещение 10 има дупка на тавана. В 9-то помещение е монтиран не душ, а саморъчно направено приспособление.

Във втора група, в 17-та стая, има паднала мазилка от прозореца върху леглата. Поради осъществяван ремонт на горния тавански етаж, в целия коридор има хлебарки и дървеници. В този коридор също няма вода.

В пета група, в 11-та стая, са разположени 5 легла, въпреки допустимите 4. Това се наблюдава в почти всички помещения на затвора. Тоест, държат се легла за евентуално пренаселване. В 1-ва килия отново се наблюдава присъствие на дървеници и хлебарки. В помещението са настанени 6 лишени от свобода.

В 13-та група отново се наблюдава теч в коридора.

Прозорците на затвора са малки, поради което няма достатъчно дневна светлина в спалните помещения на целия корпус.

Освен лоши битови условия, в бараките на ЗО „Кремиковци“ е налице дългогодишен и системен недостиг на питейна вода. Общежитието не е присъединено към централна канализация, а използва септични ями. Има топла вода 2 часа в денонощието в дебит, измерен в 5 кофи. Проблемът е известен на ръководството на ГДИН и е в основата за вероятен отказ там да се прави нов затвор, поради изискване на значителни финансови средства за нов водопровод. Спрямо инвестицията за затвор, това не би следвало да е проблем. Ръководството на общежитието възлага надежди на фирма в съседство, която имала готовност да направи инвестиция за водопровод. Отоплението е на дърва и въглища, с печки, разположени в помещенията. Стените са опушени, почти сиви, на места разкъртени до тухла. Подът е от груб бетон. Стените и таваните на баните и тоалетните са покрити с мухъл. Дори при ремонтиран таван (в 8-ма група, втора стая) е налице мухъл. Въздухът в тоалетните е влажен и задушен, поради липса на възможност за проветряване, освен чрез отваряне на вратата към спалното помещение. Тези бараки не подлежат на каквато и да е реконструкция, която може да осигури условия на пребиваване в тях. След предприетите ремонти в другите общежития, ЗО „Кремиковци“ към настоящия момент е общежитието с най-лоши условия в България, без перспектива за подобряване в близко бъдеще. Ако през 2012г. определихме условията като

унизителни, то към настоящия момент те са влошени и може да се определят като нечовешки.

Битовите условия в ЗО „Казичене“ са добри, освен периодични проблеми с канализацията. Над 10 години остава нерешен проблемът с цял корпус в общежитието (киносалонът), поради експертна оценка, че основата на сградата е пропукуана и е опасна, както и необходимост при реконструкция да се направят противоземетръсни шайби. Сградата е панелна и според мнението на експертите или основите следва да се укрепят, или да се разглоби и изгради на нови основи със същите панели.

НПМ припомня старата си препоръка от 2012г., по която няма отговор, тази сграда да се разгледа като възможност за ремонт и изграждане на общежитие от закрит тип.

2. Пренаселеност

В предоставената ни справка за капацитета на затвора и общежитията има разбивка по групи на квадратни метри, както следва: 1 група – 280; 2 група - 245; 3 група - 82 ; 5 група - 232 ; 6 група – 87; 7 група – 311; 8 група – 293; 9 група – 70; 10 група – 450; 11 група - 380; 12 група - 245 и 13 група – 333 кв. м.

Общата жилищна площ е в размер на 3008 кв. м., която би следвало да даде максимален капацитет при 4 кв. м. в размер на 752 лишени от свобода. Официалната информация на сайта е, че затвора в гр. София е 2845 кв. м., предназначен за 670 л. св. Ако тази дадена площ се раздели на 4 кв. м. се получава капацитет за 711 лишени от свобода.

Има разбивка по помещения, както следва: 35 бр. 1 л. св. ; 1 бр. -2 л. св.; 61 бр. – 3 л. св.; 19 бр. - 4 л. св. 17 бр. – 5 л. св. ; 13 бр. – 6 л. св.; 10 бр. – 7 л. св.; 6 бр. – 8 л. св.; 2 бр. – 9 л. св.; 5 бр. -10 л. св.; 1 бр. - 13 л. св.; 1 бр. - 21 л. св.

Получава се общ капацитет 679 лишени от свобода, както е отразено в регистъра. Към 30.04.2019г. е имало настанени 681 лица. Отново е налице обща пренаселеност в корпуса. Към същата дата в ЗО „Кремиковци“ при капацитет 379 лица са били настанени 354 лица. По време на проверка бяха преместени с два конвоя лишени от свобода от корпуса в общежитието. В деня на проверката там бяха настанени 366 лица. В ЗООТ „Казичене“ към същата дата при капацитет 441 места са били настанени 339 лишени от свобода. В деня на проверката имаше 302 настанени лица. Изводът ни е, че традиционно е налице обща и частична пренаселеност в корпуса на затвора при липса на достатъчен капацитет на общежитието от закрит тип да реши проблема, и свободни над 100 места в общежитието от открит тип. Администрацията на затвора в гр. София не може да гарантира изискуемите 4 кв. метра, ако не държи минимален свободен капацитет, в резерв от поне 40 места.

ЕСПЧ отбелязва, че „докладът на МакМанъс (виж параграфи 90, 91, 146, 147 и 148 по-горе), очертават редица възможни подходи, които биха могли да бъдат взети предвид от българските власти като потенциални решения на

проблема с пренаселеността: комбинация от мерки, които включват изграждането на нови поправителни заведения, по-добро разпределение на лишените от свобода в съществуващите поправителни заведения, както и намаляване на броя на лицата, изтърпяващи присъди с лишаване от свобода. Мерките, препоръчани или вземани в други случаи пред този Съд, са включвали намаляване прилагането на лишаването от свобода като форма на наказание, прибегване до по-кратки присъди с лишаване от свобода, замяна на лишаването от свобода с други форми на наказание, увеличаване на използването на различни форми на предсрочно освобождаване, както и спиране на изпълнението на някои присъди с лишаване от свобода (виж *Łatak v. Poland*(), № 52070/08, § 44, 12 октомври 2010 г., и *Stella and Others*, цитирано по-горе, §§ 11-14, 21-24 и 51-52).

Вярно е, че решаването на тези проблеми може да изисква значителни финансови ресурси. Въпреки това, както вече бе отбелязано, липсата на ресурси не може по принцип да оправдае условия на задържане, които са толкова лоши, че съставляват третиране в нарушение на чл. 3 от Конвенцията, и е задължение на договарящите държави да организират своите пенитенциарни системи по начин, който гарантира спазването на тази разпоредба, независимо от финансовите и логистични трудности (виж *Mandić and Jović*, цитирани по-горе, § 126, с допълнителни препратки.“

„Съдът е постановил, че ако Високодоговаряща държава не е в състояние да гарантира, че условията в затворите са в съответствие с изискванията на чл. 3 от Конвенцията, тя трябва или да се откаже от строгата си наказателна политика, или да въведе система за алтернативни средства за наказание (виж *Orchowski*, цитирано по-горе, § 153 накрая).“

Ето защо НПМ препоръчва на началника на затвора да прилага по-разширено прехвърляне на лишени от свобода в общежитието от открит тип, включително, ако е необходимо и с промяна на режима, за да избегне обща и частична пренаселеност в корпуса и общежитието от закрит тип, като избягва и частични пренаселвания, включително и със съгласието на задържаните лица.

Не е възможно социалните работници, а и лишените от свобода да знаят този капацитет по помещения и да го спазват. Няма затвор, общежитие от открит тип или арест в България, в които броят на леглата да не надвишава декларирания по регистър капацитет. Твърди се от администрацията, а и се потвърждава и от лишените от свобода на много от местата (изключваме арестите), че при пренаселване се иска и се предоставят декларации от страна на лишените от свобода. Забраната в чл. 3 от ЗИНЗС за недопускане на изтезания, на жестоко, нечовешко или унижително отношение е абсолютна. Неприемливо е нарушение на закона чрез съгласие от страна на администрация и задържани лица.

НПМ констатира, че независимо от уверенията на ГДИН относно предприети действия за поставяне на публично място на капацитета по стаи,

тази препоръка на НППМ и указание на ГДИН, ако действително съществува такава, не се изпълнява.

Не само НППМ среща затруднения в осъществяваните проверки поради липса на публична информация, което налага постоянно измерване на полагаемата жилищна площ. Административните съдилища, прокуратурата и адвокатурата ще бъдат значително облекчени, ако тази информация е публична.

Ето защо НППМ препоръчва:

1. Главният директор на ГДИН да обнародва регистъра за капацитета на затвори, общежития и арести по отделни помещения на интернет страницата на ГДИН.

2. На Главния директор на ГДИН и на началниците на затвори да приведат броя на легла в корпуса и общежития от закрит тип в спалните помещения съобразно регистрирания капацитет за полагаеми 4 кв. м. на задържано лице и недопускат пренаселване, включително и със съгласието на настанените лица.

В доклада си от 2017г. от проверките в затворите в гр. София, гр. Сливен и гр. Бургас НППМ отбеляза, че в Държавен вестник бр. 71 от 01.09.2006г. са направени изменения и допълнения на отменения Правилник за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията (ППЗИНЗС). Като приложения №1 и №2 са дадени начинът на разпределение на л. св. и списъкът с разрешени вещи. С обнародването на новия Правилник за прилагане на закона за изпълнение на наказанията и задържане под стража (Обн. ДВ. бр. 25 от 3 Април 2009г.) тази публичност е преустановена. Въпросът се урежда със заповеди, които по своята същност се явяват общи административни актове по смисъла на чл.65 от АПК. НППМ напомня, че всички общи административни актове съобразно чл.72 от АПК следва да се обнародват. Има неизпълнена, но и не отхвърлена препоръка към министъра на правосъдието списъкът с разрешените вещи, както и първоначалното разпределение на лишени от свобода, да бъде неразделна част от нормативен акт (ЗИНЗС или ППЗИНЗС).

В тази връзка, НППМ препоръчва на Главния директор на ГДИН незабавно да обнародва на интернет страницата си тези два акта до приемането на съответните нормативни изменения.

През 2017г., в същия доклад, НППМ напомня за неизпълнени препоръки на НППМ от 2012г. до министъра на правосъдието, както следва:

- поради високата степен на пренаселеност, лошите хигиенно-битови условия, невъзможността да се осъществява поправително въздействие и съществуващата опасност за увреждане на физическото или психическото здраве на задържаните лица, на основание чл.46 от ЗИНЗС да бъде закрито ЗО „Кремиковци“;

- предприемане на действия за изграждане на нов затвор с капацитет 1500 – 2000 лишени от свобода.

С писмо с изх. №66-00-132/15.08.2012г. НПМ е уведомен, че: „Закриването е нецелесъобразно, предвид липсата на алтернативна възможност за настаняване на около 550 осъдени“. По втората препоръка, в заключителните бележки от отговора на българските власти е указано, че: „Главният директор на ГДИН, до края на м. март 2015г. следва да систематизира постъпилите оферти от частния сектор и чуждестранните партньори и да ги представи за обсъждане в ръководството на Министерството на правосъдието, с оглед преценяване на възможностите за обявяване на процедура по Закона за обществените поръчки (ЗОП) или ЗПЧП за изграждането на нови места за лишаване от свобода“. Събирането на оферти следва да се осъществи след обезпечаване на нужното финансиране, а такова и през 2016г. не е налице.

Ето защо, отново, омбудсманът на Република България, в качеството си на НПМ, след като установява пренаселване и към настоящия момент в затвора в гр. София, въпреки капацитета по новото замерване, поддържа препоръката си за строителство на нов затвор в гр. София с капацитет, даващ възможност за последяващо закриване на ЗО „Кремиковци“ и затвора в гр. София.

НПМ отчита, че закриването на ЗО „Кремиковци“ е невъзможно без построяване на нов затвор. Затова двете препоръки са дадени едновременно. Към днешна дата в общежитието има малко над 400 л. св. и именно затова НПМ се надява процедурата по чл.46 относно откриване на нов затвор да бъде довършена. Не разполагаме с данни за внасяне препоръката на омбудсмана в МС. Следва да се има предвид, при евентуално бъдещо обсъждане, и възможностите на Държавно предприятие „Фонд затворно дело“ (ДФФЗД) да осъществи строителство на нов затвор без да ангажира бюджетни средства. За целта би следвало да се направи преглед на излишните му имоти, които да се продадат по реда на Закона за държавната собственост. Последяващо включване на имота на затвора в гр. София, след неговото освобождаване, в капитала на дружеството и продажба по пазарните цени, отново по Закона за държавната собственост, указва възможност предприятието да покрие направените разходи ведно с тези за увеличаване на административния му капацитет и за изплащане на получени кредити за строителство на нов затвор в гр. София. НПМ счита, че ДПФЗД следва да изиграе тази историческа роля и да потвърди достиженията си от миналото.

С оглед на гореизложеното и на основание чл. 46 от ЗИНЗС, омбудсманът на Република България, в качеството си на Национален превантивен механизъм, препоръчва на министъра на правосъдието, ГДИН и ДПФЗД да предприемат необходимите действия относно строителство на нов затвор в гр. София.

В пресата бе съобщено, че „ще строят нов затвор в бившите казарми край дупнишкото село Самораново, информира БНР, позовавайки се на началника на затвора в гр. Бобов дол Александър Апостолов, който е координатор по проекта“.

Затворът ще бъде за 400 осъдени.

Финансирането е по Норвежкия финансов механизъм за около 35 мил. лева.

Сега, в бившите казарми при с. Самораново, в затворническото общежитие към затвора в гр. Бобов дол изтърпяват присъда около 100 лишени от свобода, с по-лек режим.

В бъдещия комплекс ще бъде изграден и обучителен център за подготовка на кадри по охраната на затворите и специалисти за системата за изтърпяване на наказанията - психолози, администратори и други.

Очаква се изграждането на затвора да започне до една година.

Първоначалният проект е бил той да бъде в ЗО „Казичене“, по-близо до гр. София, но теренът там се оказал неподходящ.

По думите на кмета на с. Самораново, Райна Александрова, засега няма недоволство от страна на местните, тъй като в селото са нямали проблеми със затворниците от сегашното общежитие“, както и че „жители на село Самораново обаче са силно притеснени от изграждането на новия затвор. От Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" определят притесненията на хората като неоснователни“. Проф. Николай Проданов - заместник-министър на правосъдието: „Ние решихме, че ще бъде разумно да осъществим това строителство в район, в който има стари постройки. Те биха могли да бъдат сериозно реконструирани, така че строежът като цяло да бъде завършен по-бързо и респективно да струва по-скромна сума“.

НПМ не споделя това виждане по следните съображения:

Затворът в гр. Бобов дол е единственият затвор за мъже, в който не е имало пренаселване в последното десетилетие. В ЗООТ „Самораново“, което е към този затвор, няма нужда от нови 400 места. Построяването им означава, че лишени от свобода, които следва да бъдат на територията на гр. София, ще бъдат преместени там, съответно поставени в неравностойно положение да поддържат връзки с близките си. Доколкото е възможно, затворниците се настаняват в затвори, намиращи се близо до техните домове или места за социална рехабилитация. Преместване в друг затвор е по-скоро изключение за решаване проблемите с пренаселеността. В случая, ако се построи нов затвор в с. Самораново, за 400 задържани лица, които би следвало да изтърпят наказанието си, изключението ще стане правило.

Освен проблемите в затвора в гр. София и ЗОЗТ „Кремиковци“ следва да се има предвид наличието на специализирания арест на ул. „М-р Векилски“, арест „Г. М. Димитров“ и съществуването на конвойна база на ГД „Охрана“ на територията на затвора, чиито проблеми също трябва да намерят решение в близко бъдеще.

През 2012г. НПМ препоръча на ДП „Фонд затворно дело“ да прецени необходимостта за бракуване на наличен сграден фонд и евентуалното му разрушаване с доброволен труд на лишените от свобода. През 2016г. отново констатираме, че „съществуващият неизползван сграден фонд на територията на бившето военно поделение се руши. Сградите не са бракувани и не е предприета процедура за тяхното отстраняване. Сградите изискват заплащане на местни данъци и такси от страна на ДПФЗД, но може да предизвикат и наранявания

поради срутване. Ето защо създават и допълнителни грижи на охраната за недопускане на външни лица“. Препоръката към Главния директор на ГДИН е „да вземе мерки относно присъединяване на футболното игрище към територията на ЗООТ „Самораново“ през 2017г. и в качеството си на председател на Управителния съвет на Държавно предприятие „Фонд затворно дело“ да внесе предложение за бракуване на излишния сграден фонд в ЗООТ „Самораново““. Препоръката относно футболното игрище е изпълнена. През 2018г. отбелязваме, че „не са установени съществени промени от посещението на НПМ през 2016г. Отново констатираме, че съществуващият неизползван сграден фонд на територията на бившето военно поделение се руши. Сградите не са бракувани и не е предприета процедура за тяхното отстраняване.“

Състоянието на сградния фонд не оправдава тяхната реконструкция, като може би изключим сградата на бившия щаб, която също е компрометирана, поради теч на покрива и израснали на покрива и по фасадата над 10-годишни дървета.

Осъществените реконструкции на съществуващия сграден фонд в ЗОЗТ „Дебелт“ и ЗООТ „Разделна“, а и на почти всички затвори в България, показва, че те не водят до въвеждане на нова организация на труда, която да намали необходимостта от надзорен състав при подобряване на сигурността на затвора чрез изграждане на общ команден център, който да бъде дублиран с резервен извън територията на затвора. Те бяха оправдани и наложителни, но този подход за в бъдеще и особено за гр. София е неприемлив, защото освен жилищни площи се необходими и помещения за смислени дейности и за организиране на производствени дейности. Технически ще е затруднено въвеждането на енергийна ефективност. Дори и при реконструкция на съществуващия фонд, тези цели не могат да бъдат постигнати без отново увеличаване на надзорния състав. Инвестирането само в жива сила, вместо в техника, явно не е целесъобразно за в бъдеще без ясен икономически разчет и техническо задание, отговарящо на европейските стандарти за организация на труда, отчитащо индивидуална работа с лишените от свобода и бъдещ отказ от отрядната организация в дневния режим, и планиране на изпълнението на присъдите.

За трети път НПМ отправя същата препоръка за закриване на ЗОЗТ „Кремиковци“ и затвора в гр. София, на основание чл. 46 от ЗИНЗС, като настоява препоръката да се внесе в едномесечен срок в Министерски съвет от министъра на правосъдието.

В тримесечен срок, Министерският съвет следва да обяви взетите мерки за решаване на проблемите.

Отново напомняме, че може да не се ангажират бюджетни средства, ако ДП „Фонд затворно дело“ изпълни законовите си правомощия и построи такъв затвор с кредит, който да погаси с последваща продажба на затвора в гр. София, по реда на Закона за държавната собственост, с предходно включване в капитала.

НПМ препоръчва на Управителния съвет на ДП „Фонд затворно дело“ повишаване административния капацитет на ДП „Фонд затворно дело“, с цел осигуряване строителство на нови места за лишаване от свобода.

3. Хигиена

Проблемът относно наличие на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода също е системен. Независимо от периодичното месечно пръскане, то е неефективно. Навсякъде лишените от свобода твърдят, че пръскането води само до раздвижване на хлебарките. Изключение има само в новоремонтираните места за лишаване от свобода, въпреки че ЗОЗТ „Дебелт“ е изключение и там също има наличие на хлебарки и дървеници, като в неремонтирано място за лишаване от свобода. НПМ наблюдава успешното решаване на този проблем в местата за задържане на мигранти, като там се вземат мерки за замразяване на дрехи на новопостъпили лица, цялостна санитарна обработка на дюшеци, възглавници и постелъчен инвентар. Докато в местата за лишаване от свобода наблюдаваме случаи на преместване на задържаните лица от общежитие от закрит тип в открит, едновременно с дюшеците.

Независимо, че препаратите против хлебарки не са включени в списъка за разрешени вещи, имаше период, когато те се продаваха в лавките на ДП „Фонд затворно дело“.

НПМ, на основание чл. 28а, т. 6 от Закона за омбудсмана и във връзка с предходни наши препоръки, желае да получи информация от Главния директор на ГДИН относно взетите мерки за справяне с този проблем.

НПМ препоръчва на министъра на правосъдието да разшири списъка с разрешени вещи, като включи препарати за борба с дървеници и хлебарки.

4. Кухни, столови и лавки

Липсва стол в корпуса на затвора, както и в отделните коридори. Храненето се извършва по стаите. В ЗОЗТ „Кремиковци“ има столови по отрядите, които са в лошо състояние и храненето се извършва главно в спалните помещения. В ЗООТ „Казичене“ има голяма столова, и не се налагат ограничения храненето да се осъществява и по спални помещения. Факт е, че няма налични помещения в местата за лишаване от закрит тип, в които би могло да се осъществява, освен хранене, и различни смислени дейности. В инспектираните помещения, използвани за кухни и в сервизните помещения се поддържа задоволителна хигиена, доколкото това е възможно, в условията на старите, амортизирани и неремонтирани сгради.

Отново екипът получи многобройни жалби относно цените в лавките към ДП „ФЗД“. Така например, сирене „Поли“, произведено от „Мис Жилк“ ООД и доставено от фирма „Панда“ е на цена 12.64лв./кг. Кашкавал градински,

произведен и доставен от същите фирми, е с цена 17.54лв./кг. Салам утвърден стандарт „Стара планина“ е на цена 20.38лв./кг. Доматите по правило се доставят развалени. Проблемът не съществуваше, когато лавките бяха отдавани под наем на външни търговци. Наличието на списък с разрешени вещи, които могат да се закупят само от ДП „ФЗД“ с оглед опазване сигурността на затвора създава монопол на този държавен доставчик, чийто права на капитала упражнява от името на държавата министърът на правосъдието. Провеждане на обществена поръчка за доставка от търговците чрез предоставяне на три оферти, при постоянни промени на цените, никога не води до достигане на техните пазарни нива. Установяват се некачествени плодове и зеленчуци и липса в достатъчно количество, за да задоволи потребностите. Обяснението на работещите в лавките е, че ако приемат по-голямо количество, в последствие загубите им се удържат от заплатата. Такива удръжки достигат до 250 лева, което те не могат да си позволят. Отделно от преобладаващото усещане за корупция, тази организация създава явни проблеми в доставките, както и в асортимента и качеството на предлаганите хранителни продукти. Многократно НППМ е предлагал преустановяване на тези обществени поръчки поради обстоятелството, че стоките се закупуват с цел продажба и не би могло да се злоупотреби с обществени средства, ако доставките се възложат на териториалните поделения на ДП „ФЗД“ от големи магазини и местни производители. Възможно е и лавките отново да се предоставят под наем на външни търговци.

НППМ желае да получи информация от министъра на правосъдието относно осигуряване на достатъчно свежи плодове и зеленчуци в лавките на затворите и привеждане на цени, сходни с външната търговска мрежа.

5. Контакти с външния свят

5.1. Кореспонденция

По жалба на лишен от свобода №11195/2018г. се установи акт на длъжностно лице от администрацията на затвора, с който се ограничава кореспонденцията. В коридорите е поставено съобщение от анонимен издател, в което нормата на чл.75 от Правилника за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ППЗИНЗС) се тълкува ограничително, като изрично се указва, че тази норма не се прилага за препоръчани писма по смисъла на Закона за пощенските услуги и общите условия на „Български пощи“ ЕАД. Съобщението има връзка с докладна записка на надзирател, вероятно упълномощен по Заповед №Л-17/23.01.2018г. да получава кореспонденция. Бе направена препоръка на омбудсмана на Република България и въпреки настоятелните и многократни изисквания близо повече от 6 месеца не ни бе предоставен отговор. В настоящата проверка се установи, че с изх. №04-08-24-1/02.07.2019г. български пощи уведомяват служител в затвора, че в случая се

прилага т.52.6 от общите им условия, тоест срочно пълномощно със срок от 12 месеца, издадено от ръководителя на организацията. Лишените от свобода потвърдиха, че не се налагат ограничения в изпращане или получаване на препоръчани писма.

5.2. Свиждане

Условията и редът по отношение на свижданията трябва да позволяват на затворниците да поддържат и развиват семейните си отношения по нормален начин, доколкото това е възможно.

За съжаление, няма развитие относно отстраняване на нормативни недоразумения в ППЗИНС, допускащи неравноправно третиране на мъже и жени от закрит тип при свижданията (преградно и безпреградно, съобразно пола). Неизпълнена остава и препоръката на КПИ за въвеждане по принцип на безпреградно свиждане, като при необходимост да се промени нормативната уредба. Няма нормативна регламентация, но с изменение на ППЗИНЗС за съжаление бе въведено преградното свиждане. Налице е положителен опит в затвора за жени в гр. Сливен, като безпреградно свиждане се провежда и с осъдени на доживотен затвор.

Вече 6 години няма разумен диалог с Министерството на правосъдието и ГДИН относно съществуващия проблем с наградата „удълженото свиждане“, провеждано вместо в семейна среда, в присъствие на надзирател и видеокамера.

6. Затворнически режим

В чл.51, т.2 от ППЗИНЗС се указва, че лишените от свобода на лек режим се настаняват в помещения, коридорите на които през нощта се заключват. Тази разпоредба е валидна и за лишените от свобода на общ режим в общежития от открит тип, съобразно чл.52, т.2, предложение второ. Допуснатото нарушение е установено от проверяващия екип на Националния превантивен механизъм при проверката в ЗООТ „Казичене“. Съображенията на администрацията са, че в помещенията има санитарни възли и не е нужно свободно движение в коридора. НПМ не приема уеднаквяване на режима съобразно наличие или не на санитарни възли. Елемент от ресоциализацията е намаляването на репресията. В тази връзка е добре и да се установяват допуснати дисциплинарни нарушения при предоставянето на тази малка свобода, за да се утежнява режимът или да не се достига до необосновано условно предсрочно освобождаване.

Ето защо, НПМ препоръчва на началника на затвора да вземе мерки за стриктното прилагане на чл.51 от ППЗИНЗС в ЗООТ „Казичене“.

При проверка в затвора в гр. София бяха установени четири заповеди на началника на затвора, относно режим на един лишен от свобода, както следва:

1. Заповед №57 от 21.05.2018г., която е обявена за нищожна с решение №6166/18г. на Административен съд - София град. Съдът връща молбата „за ново произнасяне от началника на затвора, отговарящо на изискванията на чл.59, ал.2 от АПК, при наличието на кумулативните предпоставки по чл.64, ал.1 и ал.2 от ЗИНЗС, при тяхното наличие произнасяне по реда на чл.64, ал.3 от ЗИНЗС“.

2. Заповед №94 от 29.08.2018г. Заповедта е мотивирана с налични изтърпени 1 година, 5 месеца и 19 дни, при изискуеми две години. За начало на изпълнение на наказанието е зачетено 10.03.2017г. в Република Чехия, а първоначално определеният строг режим от български съд е от 15.05.2017г. Второто основание е, че липсва „добро поведение“, което се мотивира със средни стойности (50 точки) за рецидив и средна към висока оценка на риска, без да се укаже конкретно. Заповедта е обжалвана и с влязло в сила решение №5094/01.08.2018г. по адм. дело №6166/2018г. е обявена за нищожна. Указанията на съда са да се „издаде заповед, отговаряща на изискванията на чл.59, ал.2 от АПК при изложени мотиви за наличието на кумулативните предпоставки по чл.64, ал.1 и ал.2 от ЗИНЗС, при тяхното наличие произнасяне по реда на чл.64, ал.3 от ЗИНЗС“, като съдът е дал и задължително тълкуване относно режима. Издадена е заповед №67 от 01.07.2019г., в която се указва „постъпило решение на Административен съд - София град по адм. дело №1399/19г., с което е обявена за нищожна заповед №129 от 17.12.2018г. на началника на затвора в гр. София, издадена по отношение на л. св. Стефан Валентинов Геров.

3. Заповед №129 от 17.12.2018г., също обявена за нищожна по адм. дело №1399/2019г. с решение №3968 от 11.06.2019г. на Административен съд - София град. Съдът за трети път връща преписката за „ново произнасяне и издаването на заповед съгласно задължителното тълкуване по прилагането на закона, дадено с мотивите на решението“.

4. В последната заповед №67 от 01.07.2019г. е отбелязана промяна на режима, считано от 28.06.2019г., от строг на общ. Относно второто указание на съда, началникът на затвора отбелязва получено заявление от страна на лишения от свобода, с което той декларира, че не желае ново произнасяне по реда на чл.64, ал.1 от ЗИНЗС и, че към настоящия момент не желае да бъде преместен в условията на открит тип.

Обстоятелството, че началникът на затвора се е произнесъл на 28.06.2019г. само относно режима, а в следствие на 01.07.2019г. и относно отказ за преместване в открит тип, показва неизпълнение на три решения на съда, в нарушение на чл.173, ал.2 от АПК и чл.64, ал.3 от ЗИНЗС.

Затрудненията на администрацията вероятно произтичат от разпоредбата на чл.49, ал.1 от ППЗИНЗС, която указва, че срокът за заменяне на режима с по-лек по реда на чл.66, ал.1 и 2 от ЗИНЗС по отношение на лишени от свобода, които са били предварително задържани като обвиняеми или подсъдими, се изчислява от деня на поставянето им на определения режим. Вече е правена препоръка към министъра на правосъдието този текст да бъде променен, поради обстоятелството, че режимът в ареста е приравнен към специален режим. В случаите на липса на справедливо решение в разумен срок, забавата на съда води

до влошаване положението на осъдени лица. Трето основание са случаите, аналогични на този, когато не се признава режим, независимо, че се прихваща изтърпяно наказание в чужбина.

От съдебните решения и издадените заповеди може да се направи извод, че в случая не е спазен и чл.130 от ППЗИНЗС за последваща годишна оценка на риска.

При проведеното интервю от проверяващия екип, лишеният от свобода потвърди желанието си да премине в общежитие от открит тип, като обясни писмения отказ с дадените му разяснения, че първоначално ще бъде променен режима му, а в последствие ще бъде и прехвърлен. Обстоятелството, че лишеният от свобода се е обърнал към административния съд три пъти, а в последствие се е отказвал, показва недопустим натиск от страна на администрацията в гореуказания период, за да се подаде необходимия им писмен отказ. Същият не е в състояние да отстрани допуснатите нарушения, поради което екипът констатира драстично нарушаване на правата относно получаване на валиден административен акт за преместването, или отказ, в общежитие от открит тип в продължение на повече от 1 година, поради което и на основание чл.19, ал.1, т.4 от Закона за омбудсмана, омбудсманът отправя препоръка до Главния директор на ГДИН да предприеме необходимите мерки за възстановяване на нарушените права на лишения от свобода, включително проверка на оценката на риска и търсене на дисциплинарна отговорност от виновните длъжностни лица.

Екипът има данни за последващ натиск към лишения от свобода, поради това, че се е обърнал към проверяващия екип по този повод. Защитата на лицата, обърнали се към Националния превантивен механизъм, е от изключителна важност за функционирането на тази дирекция и е принцип, следван от всички подобни институции в Европа. Ето защо, лишеният от свобода ще бъде проследяван до края на изпълнението на присъдата му, относно недопускане натиск, за което е уведомен.

Във връзка с направена препоръка с рег. №8804 от 18.09.2019г. сме уведомени от ГДИН, че е издадена заповед за преместване на лишения от свобода в общежитие от открит тип. Препоръката на омбудсмана е формулирана като „запитване“, а предоставената заповед №74от 02.09.2019г. е издадена не в изпълнение на съдебно решение, а по молба на лишения от свобода.

7. Работа

Отбелязваме липсата на напредък, но и отговор от страна на Министерство на правосъдието относно отмяната на чл.180, ал.3 от ППЗИНС. Липсва правна регламентация на дейността на оперативни работници от МВР по контрола на администрацията на затворите, а и е отпаднало правното основание за тяхната дейност в местата за лишаване от свобода.

През 2017г. в затвора в гр. София възникнаха вълнения, поради неизпълними норми при производство на книжни пликкове. В аналогично производство, в затвора в гр. Бобов дол, при направеното замерване се

установява производство на максимално 150-200 торбички (при цена 0.05 се достига 10 лева), което е крайно недостатъчно да се достигнат 20 или 21 лева. За да се достигне тази цена се оценява, че нормата следва да бъде 400 бройки. Изпълнителният директор на ДП „ФЗД“ в свое писмо посочва, че положителният финансов резултат по този договор е в размер на 5317 лева и е формиран „изцяло от неполагащата се част от трудовото възнаграждение“.

Проблемът възникна в следствие на нищожен акт на заместник-министър на правосъдието в частта по т.1 от Заповед №ЛС-04-89 от 25.01.2011г., поради издаването му от некомпетентен орган. В тази точка се дава указание трудовите норми да се определят не съобразно възможностите за производство, а спрямо минимална работна заплата. Главният директор на ГДИН, като коментира разпоредби от Кодекса на труда (КТ) и обстоятелството, че съгласно чл.250 от КТ, трудовите норми се определят с оглед установяване на нормална интензивност на труда, правилно посочва, че същите се определят от работодателя. Указано е, че „Цената на труд не се влияе от себестойността на продукта, а от динамиката на минимална работна заплата (МРЗ)“. Последвала е очаквана демотивация и масово отказване от полагането на труд във връзка със стойност на изделие в порядъка от 0,04 до 0,09 лева за брой и необходимост от 440-500бр. плика, за да се изпълни нормата. Администрацията на затвора се опитва да овладее ситуацията чрез налагане на незаконосъобразни дисциплинарни наказания, поради отказ за реализация на правото на труд.

Ето защо се произнася, че „определянето на трудовите норми в ТП гр. София на ДП „ФЗД“ е неправилно“.

Нормирането на труда в затвора в гр. Бобов дол се осъществява чрез назначаване на комисия от 12.12.2016г., в която освен служители на Държавното предприятие е включен представител на фирма "Пейпър Багс" ЕООД и лишен от свобода. Фирмата има сключен търговски договор за изработка с Държавното предприятие от 19.07.2016г. В договора е посочено, че всяка конкретна заявка става с възлагателно писмо, в което се указва вида и стойността на изработката. Тоест, цената даже не се договаря, а се възлага. Договорено е обаче заплащане на храна на стойност 0.60 лева на човек. В качеството си на възложител тази фирма няма право да участва в нормирането на труда, за да определи и последващо възнаграждение при изпълнение на нормата. Няма практика и работник да участва в нормирането, тъй като той не може да замени мнението на всички работници, освен ако не се явява представител на колектива, избран по реда на чл.7, ал.2 от Кодекса на труда.

Комисията извърши замерване на труд на 6 лишени от свобода и установява средно 18 броя торбички за час и за втори вид торбички - 22 броя на час. Предложението е за 100бр. двойни торбички и 160 бр. за единична торбичка, което е и определено в Заповед от 14.12.2016г. на началника на затвора в гр. Бобов дол.

В затвора в гр. София има две комисии с еднакъв състав от трима счетоводители на Държавното предприятие и организатор „ТОКБДЗЗ" при затвора в гр. София. Последният член на комисията не би следвало, като служител на затвора, да се включва в такава дейност. В случая са нарушени и

неговите трудови права, поради възлагане на дейност извън функционалната му характеристика. И в двата протокола, които са без дата, е отбелязано, че е извършено в присъствие на двете фирми - възложители. В протоколите е отбелязано, че замерването е във връзка със сключени договори на 15.07.2016г. и 12.09.2016г. В договор с „МКД 96“ ООД от 15.07.2016г. е уговорено заплащане в зависимост от минималната работна заплата. Заплащането по договора от 12.09.2016г. с „Пейпър Багс“ ЕООД е на база единица продукция по приложение №1. Тя варира от 0.006 до 10.5 (неясно какво). Няма данни как е направено замерването, но по първия протокол е предложена норма за м. ноември по изделия, а по втория има и дейности, като „окъсване и редене на палета“. Нямаше представител на ДП „ФЗД“, поради което не разполагаме с протоколите от последното замерване.

При разговорите с лишени от свобода се установяват завишени и неизпълними от нито един от полагащите труд норми. Така например, новата норма е 484 чанти за 19 работни дни, т.е. по около 30 чанти на ден. Никой не би могъл да изпълни тази норма.

Проверката ни тогава установи, че при изработени 24 работни дни са получени 860 чанти. Полученото възнаграждение за месеца е 10 лева. Друг лишен от свобода, за производство на 1000 чанти, е получил 21.80 лева.

Наложените дисциплинарни наказания, поради отказ от полагане на платен труд и заплахите, че няма да се полага труд на друго място, водят до принудителен такъв.

НПМ установи нарушение на Конвенцията относно принудителния и задължителен труд. Изключение по тази Конвенция е всяка работа или служба, изисквана от лице като следствие от осъждане, постановено от съд, при условие, че тази работа или служба бъде изпълнявана под надзора и контрола на държавните власти и, че лицето няма да бъде отстъпено или предоставено на частни лица, частни компании или частни юридически лица

Договарянето на ниска цена на труда с участието или присъствието на представители на частни фирми, определяне на възнаграждение и нормиране съобразно минимална работна заплата, показват предоставяне на лишени от свобода за безконтролна експлоатация на частни фирми.

Налице бе грубо нарушаване на правото на труд, на справедливо възнаграждение, съчетано с дисциплинарни наказания, които уронват човешкото достойнство или пораждат чувство на страх, незащитеност или малоценност.

Ето защо, на основание чл. 19, ал. 1, т. 4 от Закона за омбудсмана, НПМ препоръча на министъра на правосъдието, включително и в качеството му на собственик на капитала на ДП „ФЗД“, да възстанови нарушените трудови права на лишени от свобода, както следва:

1. Да определи ясно и точно, ако е необходимо включително с промяна в нормативната уредба, качеството на работодател в случаите на полагане на труд в търговски дружества, включително начините за нормиране на труда от

служители на ДП „ФЗД“ в тяхната уредба, гарантирано минимално заплащане при неизпълнение на трудови норми, необвързано с минимална работна заплата;

2. Да задължи Управителния съвет на ДП „ФЗД“ в разумен срок да:

- извърши цялостна проверка относно спазването на чл.78, ал.2 от ЗИНЗС и в случаите на незаконосъобразно направени удръжки в приход на Държавното предприятие не съобразно изработеното, а съобразно минималната работна заплата, да възстанови служебно незаконосъобразно иззетите суми;

- да задължи ръководителите на териториалните си структури да извършат ново нормиране на труда, като отчетат и зачитането на работни дни и за периода, когато нормите са били изчислявани съобразно минималната работна заплата.

3. Да даде указания относно преглед и възобновяване на всички дисциплинарни производства на основание чл.100, във вр. с чл.99, т.1 от АПК относно наложени наказания при отказ от страна на лишени от свобода от заплатен или доброволен труд, с цел съобразяване с изискванията на Конвенцията относно принудителния и задължителен труд.

Бяхме уведомени за отмяна на незаконосъобразната заповед на заместник-министъра, но две години по-късно не установяваме положителен напредък. Отново се установява изпълнение на максимално три норми за месеца при производство на пликове по договор с фирма „МКД 96“ ООД. Нормата е 436 плика. Работят 35 лица от 08:00 до 15:00 часа, включително и в събота, ако има работа. За да се реши проблемът с неизпълнените норми по най-лесния начин, на всички работещи се предоставя по половин работен ден, признат като доброволен труд по чл.80 от ЗИНЗС. По договора, сключен с ДП „ФЗД“, фирма „МКД 96“ ООД се явява възложител, а предприятието изпълнител. Предмет на договора е производство на хартиени изделия. Заплаща се на база произведена единица продукция. Екипът, освен договора, изиска справка за изпълнение на нормите за последните три месеца и протокол, с който е извършено нормирането. Такива не бяха предоставени, което наложи допълнително посещение на 04.09.2019г. Тогава се установи и гореуказаната заповед от 25.07.2019г. с №Л-3392 на Главния директор, в която се указва на директора на затвора в гр. София да прекрати полагането на доброволен труд към фирми на юридически и физически лица. Заповедта е приведена в изпълнение. Поради споделени очаквания от представител на НППМ отново за отказ от работа и отново за вълнения в затвора бе предоставен протокол издаден съгласно заповед №З-24/23.11.2016г., утвърден от ръководителя на поделение на ДП „ФЗД“ в гр. София. В този протокол, лепенето на плик е нормирано за по 24 плика на ден. Работещите потвърдиха, че нормата е постижима и не се създава проблем с отмяната на предоставения досега половин работен ден като доброволен труд, но нито един не получава фиш, в който може да види определеното му възнаграждение и направените удръжки.

Екипът оценява предоставянето на половин работен ден като отчетен доброволен труд, за всички работещи, при полагането на платен труд, за незаконосъобразно и правилно прекратено.

НПМ допуска и препоръчва на изпълнителния директор на ДП „ФЗД“ организиране и провеждане на курсове, особено в местата за лишаване от свобода от закрит тип, за придобиване на трудови умения и квалификация, паралелно с осъществявана производствена дейност от лишени от свобода, които притежават съответната квалификация или умения, особено за производства, които изискват такива повишени умения, като например в шивашки, металургичен, дървообработващи цехове, като форма за подготовка на по-квалифицирана работна сила в производствените дейности на ДП „ФЗД“. Обстоятелството, че предприятието се явява изпълнител по договори с чужди фирми, дава възможност да организира такива курсове и за техни нужди, което ще доведе до реален ръст на трудова заетост, включително под форма на доброволен труд.

Отново констатираме възлагане на работа по договор на Държавното предприятие с лишени от свобода чрез заповеди на началник общежитие или началник на затвор. Тези актове са без правно основание и издадени от некомпетентен орган в качеството му на работодател. Възлагането на платена работа във фирма няма нищо общо с възложени задачи по смисъла на чл.100, ал.2, т.2 от ЗИНЗС. Правото на труд, наред с други конституционни права, бе широко коментирано в доклада от проверката ни в затворите в гр. Стара Загора, гр. Сливен и гр. Бургас, а в последствие и в годишните доклади на НПМ и на омбудсмана. От отговор на Министерство на правосъдието с №07-00-02 от 20.03.2019г. става ясно, че основната част от препоръките не са приети, а по други има неясни ангажименти, но като цяло не се намират основания за изменение в нормативната уредба. НПМ констатира, че диалогът е изчерпан и предлага на омбудсмана на Република България проблемите, свързани с противоречие в нормативната уредба, да бъдат отнесени до Конституционния съд, за да намерят своето разумно решение.

8. Дисциплина и наказания

Екипът получи много сигнали за засилена наказателна дисциплинарна практика в затвора и силно ограничаване на поощренията. При намаляващ брой лишени от свобода се установи близо два пъти увеличаване на наказанията и намаляване близо с 30% на поощренията.

	2016г	2018г	Първо полугодие на 2019
наказания	576	1033	457
награди	1748	1296	576
Промяна на режима в полек	266	140	
Промяна на режима в полтежък	3	11	

Условно предсрочно освобождаване	Предложени 232 от които уважени от съда 101	166 молби – уважени 93	
----------------------------------	---	------------------------	--

Независимо, че не установяваме нарушения при направената случайна извадка от заповедите за налагане на дисциплинарни наказания, НПМ препоръчва на началника на затвора в гр. София да подобри баланса с увеличаване на наградите за положителни прояви на лишените от свобода., увеличаване на смени на режим, преминаване в открит тип и предсрочно условно освобождаване.

9. Употреба на сила и оръжие

Има значителен напредък в привеждане на инструкциите на постовете в съответствие с нормативната уредба. Забелязва се отиване в крайност, като например в т.VI. „Други особености и дейности“ на постовете от Инструкцията на пост №1 се изисква от постовия преди да използва белезници да осъществи преценка на възрастта, пола, физическото и здравословното състояние и индивидуалната оценка на риска. Законът в чл.144 от ЗИНЗС е пределно ясен и позволява употребата, „когато е абсолютно необходимо, ако резултатът не може да бъде постигнат с използване на физическа сила“, като са указани и конкретните хипотези. Не се изисква от закона преценка на тези указани в Инструкцията обстоятелства, още по-малко, че служителят не разполага с достъп до оценката на риска на задържаното лице, към което може и следва да употреби сила, ако са налице законовите хипотези.

Същата уредба е дадена и в гл.VI, т.7 от инструкцията на пост №6, а вероятно и другите инструкции, които не бяха предмет на проверката.

Остават проблемите в Инструкцията за пост №27а, като е дадена възможност решение за ползване на белезници да се взема от началника на затвора за определен период, след преценка на възрастта, пола, физическото и здравословното състояние и индивидуалната оценка на риска. Чл.118 от ЗИНЗС допуска в извънработно време нареждането да се дава от командира на дежурната част. При внезапно нападение и внезапно възникнали обстоятелства решението се взема от служителя. При всички случаи за употребата на физическа сила, помощни средства или оръжие се съставя доклад и се уведомява незабавно съответният прокурор. Заповедта на зам. - министър Янкулов изисква отразяването на тази употреба и в регистъра за употреба на физическа сила и помощни средства.

Присъствието на надзирател при медицински преглед на задържано лице е императивно задължение в гл.II, т.8 и не зависи от желанието на медицинското лице, което извършва прегледа, от безопасността на стаята с решетки или здравословното състояние на задържаното лице. Такова императивно нарушаване на лекарската тайна се практикува и в местата за лишаване от свобода.

НПМ препоръчва на началника на затвора в гр. София да приведе инструкциите за постове в гореуказаната им част в съответствие с изискванията на ЗИНЗС.

10. Администрация

Затворническият персонал трябва да се ползва с уважението в цялото гражданско общество. За съжаление тази препоръка на Европейските правила за затворите не се реализира или не се усеща от персонала в затворите. Типичен пример в тази насока бе освобождаване след няколко дена на временно изпълняващия длъжността началник на затвора в гр. София. Оставката бе подадена след груба, некомпетентна и цинична по своя изказ атака от страна на бивш министър на вътрешните работи и настоящ политик по повод заловен лишен от свобода с фалшиво свидетелство за правоуправление на МПС по време на домашен отпуск. Публичните изявления на временно изпълняващия длъжността началник на затвор бяха свързани с даване на информация относно правото на лишения от свобода, съобразно оценката на риска, поведението му по време на изпълнение на наказанието и изпълнявания лек режим, че основателно е бил в отпуск. Бе указано намаляване на присъдата му с 3 години и половина поради отработени 2500 дни и наличен остатък за изтърпяване на присъдата в размер на 2 години и половина.

Бившият министър и настоящ политик поиска уволнение на този ръководител директно от министър-председателя на Република България, както следва: „Случаят с ..... показва сериозен проблем с правилата в затворите и възможностите, които осъдените получават за трудолюбието си. Трогнах се от изявлението на директора на Централния софийски затвор Той е Архимед на затворническият труд. Пресметнал е, че ..... има 2500 изработени дни. Това означава, че за 10-те години, които е излежал, е ползвал около 1500 почивни. Освен това, ... има невероятно усещане за доброта. Той казва: „..... многократно е награждаван за трудовата си дейност”. Така бившият вътрешен министър ..... коментира изказване на шефа на Софийския затвор, направено в ефира на NOVA в сряда.

..... определи начина на говорене на ..... за ..... като „грубо погазване на усещането за справедливост, и то с участието на държавата“. Ексминистърът изрази мнение, че премиерът би трябвало да уволни ..... още днес.

Публичната информация е че „преди повече от 10 години името на черногореца разтърси МВР. Имаше съмнения за чадър над неговата наркомрежа. Стигна се до оставки на полицейски шефове. Докато течаха делата на ....., той обвини тогавашния вътрешен министър ....., че е вземал пари от него. След това ..... подаде оставка като член на кабинета на .....”.

Този ръководител не получи професионална подкрепа от Ръководството на ГДИН или Министерството на правосъдието.

„С днешна дата съм депозирал заявление до министъра на правосъдието да ме освободи от длъжност”, съобщи директорът на Софийския затвор....., цитиран от Dariknews.bg.

„Нямам идея откъде и как г-н ..... опетни името ми. Това поведение не е характерно за политик от подобен ранг”, коментира .....

Така той отвърна на обвиненията на бившия вътрешен министър и лидер на АБВ, който заяви в четвъртък в предаването „Здравей, България” по NOVA, че премиерът трябва да уволни ..... заради случая с .....

Днес..... заяви в официална позиция на водената от него партия: „Предупреждавам, че има реална възможност някой по затворите да е взел пари от ..... Да не се окаже после пак, че сме ги взели аз и ген. ....?” и добави: „Борисов съучастник ли си с .....”

„Нито аз съм сменял режима от строг на общ, нито аз съм го направил общежитие от отворен тип”, коментира от своя страна ..... Той подчерта, че не знае какво се е случвало в порядъка на 10-15 години назад, но се е почувствал лично засегнат от думите на .....

„Поведението на ..... е неприемливо”, смята ..... „Аз заставам зад всичките си думи и дела. Бих поканил ..... на територията на затвора. И да преценим обстоятелства”.

„Изразявам удовлетворение от отстраняването на директора на Софийския затвор – единствено от АБВ настояхме това да се случи. Това каза лидерът на ..... по повод уволнението на директора на Централния Софийски затвор ....., цитиран от партийния пресцентър. В свое телевизионно участие ..... поиска в четвъртък до обяд премиерът Бойко Борисов да уволни началника на Централния софийски затвор. .... отправи това искане до министър-председателя във връзка с информацията, че наркобосът.....е арестуван на магистралата, докато излежава присъда. „Оценяваме по достойнство факта, че премиерът го отстранява“, посочва още ..... „Изразявам удовлетворение от отстраняването на директора на Софийския затвор ..... Единствено ние от..... настояхме този човек да бъде отстранен поради неадекватното си отношение към един закоравял престъпник, производител и трафикант на наркотици, човек, за който ползването на фалшиви документи е въпрос на необходимост. Отстраняването му е знак, че могат да се решават нещата в правилната посока. Когато от ..... настояхме за отстраняването, сме го направили със съзнанието, че българинът се нуждае от усещане за справедливост. Една малка, но добра стъпка. За всички трябва да е ясно, че ..... ще продължава да следи за правоохраната и правораздаването и ще търси отговорност от всички държавни служители, които с действията си подкопават усещането за сигурност и справедливост и работят против държавния и обществен интерес“, заяви още .....

Отново подчертаваме, че нито професионалното, нито политическото ръководство изрази официална позиция по случая.

Оценяваме по достойнство изразената позиция на Синдиката на служителите в затворите, който в своя публична позиция казва: „Представителите на синдикалната организация питат министъра дали е

извършена проверка по отношение на изпълнение на наказанието на лишения от свобода ..... и установени ли са нарушения на закона. „Намерението, мотивите, основа на волеизявлението Ви, свързано с освобождаването на ....., обвързано ли е с политически натиск? И ако да - от кого“, питат в писмото си представителите на синдиката. Те искат да разберат и до какви резултати министър Кирилов очаква да доведе водената от него и правосъдното ведомство кадрова политика.

Бе направена допълнителна проверка от НПМ по случая, при което се установи:

Лишеният от свобода изтърпява 16-годишна присъда, влязла в сила от 26.11.2009г. при първоначален строг режим. Режимът е сменен на общ от 18.07.2013г., а на 11.05.2017г. е преместен в общежитие от открит тип. В периода 2009г. до м. август 201 г. лишеният от свобода е положил 2548 дни труд. Първоначалната оценка на риска е била в средните норми и към момента е ниска. Текущият доклад е с положителни оценки за поведението му в затвора. Бил е в домашен отпуск по награда през м. април 2018г. Не е допуснал дисциплинарни нарушения и няма дисциплинарни наказания. През м. август 2018г. съдът отказва условно предсрочно освобождаване поради голям остатък за изтърпяване на присъдата в размер на 4 години, 3 месеца и 15 дни. Становището на администрацията на затвора и прокуратурата са безспорни, че не са налице достатъчно данни за поправянето и превъзпитанието на лишения от свобода.

Няма никакви данни за неправомерни действия на администрацията на затвора, още по-малко на временно изпълняващият длъжността началник. Обстоятелството, че се търси политическа и административна отговорност за правомерно поведение от страна на служителите в затвора значително застрашава спазването на правата на лишените от свобода за в бъдеще, включително и в другите места за лишаване от свобода.

Кадровите проблеми съществуват и на следващи равнища като неправилна практика. Така например, по предложение на временно изпълняващ длъжността началник на затвора в гр. София от 26.04.2018г. с вх. №5725/26.04.2018 г. на ГДИН, позовавайки се на принципа на ротацията се предлага социален работник от затвора в гр. София да премине в ЗО „Кремиковци“, а социален работник от същото общежитие да премине на работа в затвора в гр. София. В същия ден е издадена заповед за преместване, „до отпадане на необходимостта“, която е връчена на следващият ден. Една година по късно по вх. №4942/15.04.2019 г. е предложено друг социален работник от ЗО „Кремиковци“ да премине на работа в затвора в гр. София поради необходимост от допълнителен служител, който да бъде преместен „до отпадане на необходимостта“. Необходимост е налице поради полагаем отпуск на двама служители. В докладната записка обаче искания за преместване служител от ЗО „Кремиковци“ е посочен поименно. Издадената заповед №Л – 2073 от 18.04.2019г. е отново „до отпадане на необходимостта“.

Заповедта за преместването на един от социалните работници е отменена по адм. дело №11675 по описа за 2018г. на Административен съд - София град.

Съдът приема, че се касае за специална времева компетентност с оглед, на която ответникът има право да премести служителя за не повече от 45 дни до отпадане на необходимостта, поради което преместването на служителя за неопределен и неопределяем срок е в противоречие с чл.83 от ЗДСл. и прави заповедта НИЦОЖНА. Не може да се допусне в правния мир да съществува подобен акт, закрепостяващ служителя неопределено във времето на друго място на изпълнение на неговата служба. В случая нарушението на материално-правната норма е такова, че води до най-тежкия порок, а именно нищожност на акта. Видно от преписката преместването е продължило повече от 45 дни, отделно от това въпреки молбите на оспорващия, той не е върнат на предходното си работно място, както и не е изобщо ясно каква е била тази необходимост, поради което подобни прояви на административен произвол не следва да се допускат.

С оглед изложеното провъзгласява нищожността на Заповед №Л-1997/2 от 26.04.2018г. на Главен Директор на ГДИН.

При проверка по кадровото досие и в интернет страницата на административния съд се установиха още две решения в полза на същия социален работник относно отмяна на дисциплинарно наказание и отказ за достъп до досието му по адм. дела №11675/2018г. и №588/2019г. След излизане на решенията по тези две дела през м. юни 2019г. е започнато дисциплинарно производство поради ползване услуги на адвокат, който е родител на лишен от свобода. Не са взети предвид възраженията на служителя, че лишеният от свобода е изтърпявал наказанието си в затвора в гр. София и е бил преместен временно за два месеца преди отново да бъде върнат в същия затвора след образуването на тези дела и вече извършеното упълномощаване на адвоката. От мотивите в заповед №Л-3144/10.07.2019г. е видна сложна логична връзка, от която се прави извод, че социалният работник би могъл да даде информация по служба на адвоката. Той от своя страна на сина си, а той на другите лишени от свобода. В мотивите също е указано, че лишеният от свобода е бил в групата на социалния работник в затвора, считано от 05.01.2018г. Указва се и преместване на социалния работник в общежитието от 26.04.2018г. Посочено е дело №11763/2018г., но не е указано, че е образувано на №11/6/2018г. Другото дело, по което е упълномощен въпросният адвокат е №11675, образувано на същата дата, но не е отбелязано в мотивите. Тоест по време на упълномощаването действително социалният работник не е бил социален работник на лишения от свобода и син на въпросния адвокат. Тоест наказващият орган не само не е обсъдил направените възражения, но не е проверил и всички обстоятелства по преписката за налагане на дисциплинарно наказание.

Липсата на определено работно място не само в Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ създава значителни проблеми за служителите и спазването на техните трудови права. Както в местата за лишаване от свобода, така и в областните служби на ГДИН за по-голяма мобилност служителите са в щат на съответна структура, която например частично за арести и изцяло май за пробация обхваща територията на една или няколко области. Преместване например от затвора в гр.Пловдив в общежитие в гр. Смолян в този случай не

води до командироване и съответно изплащането на пътни разноски са за сметка на служителя. Аналогични проблеми съществуват и в ГД „Охрана“. В конкретния случай възприемане на принцип на ротация на социални работници пряко засяга реализация на права на лишени от свобода, поради необходимост от дълго време на новия социален работник да опознае лицата от новия си отряд, и да даде компетентна оценка за поведението им в затвора, свързано с оценка на риска, промяна на режима, преминаване в открит тип или предсрочно условно освобождаване. Действията на администрацията на ГДИН към този служител наподобяват преместване на лишен от свобода от един затвор в друг поради подавани многобройни жалби. Водените дела и спечелените такива с ответник началника на затвора и Главния директор на ГДИН от този социален работник и преследвало дисциплинарно наказание основано само на предположения, указват злоупотреба с права.

Ето защо НППМ препоръчва на Министъра на правосъдието и Главния директор на ГДИН, а и ГД „Охрана“ да обсъдят със Синдикатите в Министерството на правосъдието мерки за гарантиране стабилността на служителите си, включително и при кадровото израстване, както и мерки за повишаване уважението в обществото чрез публичност в изискванията и изпълнение на длъжността им; да въведат в заповедите за назначаване и място на изпълнение на задълженията, както и да се въздържат от преместване на социални работници, особено с неопределен срок „до отпадане на необходимостта“.

НППМ разполага с информация за незаконосъобразен натиск от страна на временно изпълняващ длъжността „комендант“ в затвора в гр. София относно недопустим натиск към служители от надзорния състав за напускане, за преминаване на работа в общезитие, за грубо отношение към служители от надзорния състав и поради данни, че това е известно на ръководството на затвора би желал да получи допълнителна информация, относно евентуално извършени проверки и взетите мерки.

III. АРЕСТ Г.М.ДИМИТРОВ И АРЕСТ ВЕКИЛСКИ

IV.

Двата ареста са в структурата на Областна служба „Изпълнение на наказанията“. Последна проверка на арест „Г.М. Димитров“ е извършена през 2017г. Забележим е напредъка относно преустановяване незаконното ползване на белезници на територията на ареста при извеждане от спалните помещения. Почти всички направени препоръки тогава са актуални и към днешна дата. Направен е опит да се изградят прегради на санитарните възли до тавана в три от помещенията, като опита е оценен като неуспешен поради липса на видимост към част от леглата.

Информацията за капацитета е 313 лица, при 4 легла за „Г.М. Димитров“, но регистърът на ГДИН дава информация за 249 лица при спазване на 4 кв. м., тоест действително са налични 313 легла поради разполагането във всяка стая на повече легла от допустимия капацитет. В деня на посещението бяха настанени 264 лица, като в края на юни са били 289. Още през 2012г. НПМ установи пренаселеност и прогнозира трайна тенденция, която се потвърждава. В арест „М-р Векилски“ при капацитет 80 лица бяха настанени 87 лица. Преместването от арест в арест може да стане само с разрешение на прокурор поради обстоятелството, че арест „Векилски“ е със статут на специализиран арест. Очевидно преминаването им в обща структура като общ арест не дава възможност да реши проблема с пренаселеността. Очевидно както администрацията на ареста, така и ГДИН възприемат, че проблемът се решава с наличието на повече легла от декларирания капацитет.

Арест „Г.М.Димитров“ освен пренаселен, е със слаба дневна светлина поради замъглени стъкла и неизпълнени препоръки, както на НПМ, така и на КПИ. Очевидно, че се правят опити за решаването на проблема със санитарния възел, но не се отбелязва видим напредък независимо от направените ремонти.

Не е изпълнена препоръката ни за откриване лавка на територията на арест „Г.М. Димитров“, като са възложени несвойствени функции на надзорния състав да закупува и осчетоводява направените покупки и доставки на хранителни продукти, отразено под т.13 от длъжностната характеристика на „младши инструктор по охраната“.

Отбелязаният напредък в ограничаване ползването на белезници не се отнася за външни постове в лечебни заведения. Такива белезници се поставят по изключение на лица, които са правили опити за бягство; осъдени за срок над 10 години; с доживотни присъди, както и обвиняеми с очаквани аналогични присъди, както и „особено опасно за бягство лица“. Очевидно законова дефиниция за последните лица липсва и изключенията са толкова много, че могат да се превърнат в правило. Отделно липсата на нормално и адекватно действие от страна на професионално и политическо ръководство в местата за лишаване от свобода по тази тема неминуемо ражда такова народно творчество, което е в противоречие с действащото законодателство и ще води до нови осъдителни решения.

В инструкцията на поста на мястото на открито в гл.VI: „Други особености и дейности на постовия“ в т.4 е указано, че „задържаните под стража лица ползват правото си за провеждане на телефонни разговори, чрез монтираните в помещенията за престой на открито апарати „МОБИКА“, по строго определен ред под контрола на командира на отделение или дежурния по арест“. Тази разпоредба очевидно ограничава правото на задържаните лица относно тайната на кореспонденцията. Има телефонни апарати в коридорите на ареста, но те могат да се ползват само по изрична молба и получено разрешение. При извеждане на престой на открито „белезници не се поставят, освен ако задържаните лица са със средна или висока оценка на риска от вреди, задържаните лица изтърпяват или са обвинени в престъпление предвиждащо 10 години лишаване от свобода, такива, които са извършили тежки умишлени

престъпления по особено жесток начин или други задържани лица по оценка на дежурен главен надзирател, командир на отделение или дежурен по арест. Задържаните лица се придвижват с ръце на гърба и при изпълнение се поставят белезници“.

Състоянието на сградния фонд на арест „ М-р Векилски“ е влошено, особено канализационните тръби. Арестът изисква разкъртане на прозорците при основен ремонт, за да се осигури нормална дневна светлина. Поради съществуващата пренаселеност и на двата ареста такъв ремонт не би могъл да се осъществи, освен ако не се ползва територията на затвора в гр. София, което ще доведе до допълнително пренаселване в същия.

Относно кореспонденцията са налице заповед №Л-2037 от 28.11.2018г., която урежда реда за подаване на молби и жалби. Изрично се указва, че отговорите на подадените до администрацията на ареста писма им се съобщават срещу подпис. Независимо, че се споменават съществуващи правила за документооборота, деловодната и архивна дейност в Министерство на правосъдието се изисква контрол на входяща и изходяща кореспонденция „в интерес на сигурността, като цели предотвратяването на извършването на престъпления“. Съдържанието на т.3 изключва подаване на молба или жалба в затворен плик. Ако задържаното лице иска да знае входящ номер, следва да подаде изрична писмена молба. Запечатани писма под формата на кореспонденция са допустими в т.6. Ако изходящата кореспонденция се запечатва пред служител, то няма изискване в т.7 получената кореспонденция да се разпечатва пред служител. Тоест, налице е нарушаване на тайната на кореспонденцията поради лоша нормативна уредба не само във въпросната заповед, а в ЗИНЗС и правилника за прилагането му.

Заповед №Л-2036 от 28.11.2018г издадена по т.59 от Заповед №Л-4102/06.10.2016г. урежда телефонните разговори на задържаните лица. Съобразно тази заповед телефонни разговори се извършват при провеждане на престой на открито. Лошото е, че престоят на открито не е оборудван с телефонни апарати и задържаното лице следва да избира, дали да осъществи такъв престой или да ползва телефон. Телефоните на етаж се ползват по изключение от лица, които при престоя на открито са отсъствали от ареста, поради присъствие на съдебни заседания или процесуални-следствени действия. Тогава могат да ползват телефона в интервала 17:00 – 19:00 часа. Тоест няма достъп до телефонна връзка с адвокат по всяко време, както изисква чл.76, ал.2 от ЗИНЗС. При провеждане на телефонен разговор служител сверява набрания номер с посочения от задържаното лице, като следва да стои на 5-6 м. от задържаното лице по време на разговора. В т.8 обаче е указано, че „характерът и съдържанието на телефонните разговори провеждани от задържаните лица, не може да заплашва или нарушава сигурността и реда в ареста“. В т.9 е дадена възможност за прекъсване на разговора, ако се нарушава реда за провеждането му.

Служителите не можаха да дадат смислено обяснение, как изпълняват тези противоречиви указания, но очевидно тези разпоредби създават весело настроение не само в проверяващия екип. Ръководството на ареста даде

обяснение и предоставя дори искане от съда, относно подсъдим по НОХД 32625/18.06.2019г., в което се иска информация относно кога е провеждан разговор със съответен телефонен номер, и чие име е посочил като лице за контакт по този номер. Тази информация съдът би следвало да иска от доставчика на телефонната услуга, а не от администрацията на ареста, която да изпълнява отново несвойствени функции. Тази обща веселост не пречи на проверяващия екип отново да констатира лоша уредба в нарушаване правата на задържаните лица, относно свободата и тайната на кореспонденцията.

По заповед №Л-1969 от 15.11.2018г. се уреждат свижданията с адвокати, защитници и повереници и нарушава правата на адвокатите, защото не е указано правото им на свиждане по всяко време. Не е уреден редът за предаване на писмени материали при положение, че свиждането е преградно.

НПМ се въздържа от конкретни препоръки поради многократно коментиране на тези теми, но изказва разочарование поради липсата на напредък, независимо от промяната в ръководството на областната служба.

V. МЕДИЦИНСКО ОБСЛУЖВАНЕ

Медицинско обслужване в Арестите

За задържаните в арестите „Г.М.Димитров“ и „М-р Векилски“ се грижат двама лекари, лекар по дентална медицина и две медицински сестри. Поне веднъж месечно на място идват медицински специалистите: невролог, кардиолог и кожен лекар. За консултации/лечение с други медицински специалисти задържаните се извеждат по назначение на лекарите на ареста и след разрешение на прокуратурата, която не винаги реагира своевременно. Задържаният **Б. И.**, с психично заболяване чака няколко месеца разрешение от прокуратурата за извеждане за лечение. Зачестяват консултациите/лечението във външни лечебни заведения по искане на адвокатите до прокуратурата. Тези задържани обикновено не съобщават за наличие на здравословни проблеми или не представят медицински документи на първичния медицински преглед в арестите. Техните адвокати се обръщат директно към прокуратурата, като посочват конкретни лечебни заведения за лечение, което НПМ определя като не добра практика. При проверката задържана съобщи: че преди месец е оперирана по повод фрактура на лява бедрена кост, поставена ѝ е метална остеосинтеза/пирон/. Съобщава, че пиронът е излязъл, усеща напрежение и болки, дадено е предписание пиронът да бъде изваден, фрактурата вече е консолидирала. При постъпване задържаната не е представила епикриза за операцията или рентгеново изследване, или становище на оператора за извеждане на металната остеосинтезата. Дала е медицинските документи на адвоката, който ѝ обяснил, че ще поиска от прокуратурата извеждане за нейното лечение. В случая НПМ препоръча да се направи Ро графия, за да се установи актуалното здравословно състояние. За задържаната лекарят на ареста съобщи, че е хиперактивна, преди настаняване в ареста е употребявала наркотици,

създава проблеми и следва да бъде изпратена в психиатричното отделение на СБАЛЛС – гр. Ловеч. НПМ не споделя това мнение. Впоследствие задържаната е изпратена в СБАЛЛС – гр. Ловеч, отказала е да остане и е върната обратно. При проверката друга задържана с видим отток на лява буза съобщи, че лекарят по дентална медицина е направил неуспешен опит да извади кътен зъб, не е правена зъбна снимка. НПМ препоръча своевременно да се направи рентгенова снимка на зъба и изведе в лицево челюстна хирургия за екстракция. Същата задържана съобщи, че има захарен диабет, високо кръвно налягане и не е консултирана със специалисти. От проверката на медицинското досие НПМ констатира, че задържаната е консултирана с кардиолог и ендокринолог, също така има назначено лечение, което ѝ се осигурява и е поставена на диетично хранене. Измери се RR 160/100 mmHg, кр. захар 16 mmol. В разговора задържаната призна, че не приема дадените ѝ лекарства, а от проверката на лавката се установи, че редовно купува захарни изделия. Постъпиха оплаквания за лошите битови и хигиенни условия за живот в килиите, за което НПМ ежегодно отправя препоръки до МП.

Проверката на достъпа до медицинска помощ в арестите показва, че има график за извършване прегледите на задържаните. Спешните пациенти се приемат с предимство. Медицинският център /МЦ/ е с работно време от 7.30 ч. до 16 ч. През останалото време при необходимост се търси ЦСМП. Установена е добра колаборация с МИ на МВР, където се консултират и лекуват по-голяма част от задържаните. През тази година не се съобщава за затруднение от страна на външните лечебни заведения при консултациите/лечението на задържаните. Има единични случаи на затруднения в достъпа до специализирана медицинска помощ, поради забавяне на разрешението от прокуратурата или при невъзможност за осигуряване на конвои. Последният случай е на задържан от арест „М-р Векилски“, който не е изведен за освидетелстване на ТЕЛК поради невъзможност за конвоиране. Впоследствие е определена втора дата от ТЕЛК. В ареста на „Г. М. Димитров“ се провежда платена субституираща терапия с метадон.

Проверката по документиране на здравното състояние на задържания от постъпване до напускане на ареста показва, че цялата информация е надлежно записана в изискуемите медицински документи. НПМ счита, че е необходимо да се внедри единна информационна система за електронно здравно досие на л. св. в пенитенциарната система, която да е съвместима с информационната здравна система на гражданската система. По данни на медицинските специалисти преди години е било предвидено изработването на такава система. Проверката в Регистъра за травматични увреждания показва, че няма регистрирани наранявания на задържани причинени от надзорно-охранителния състав на ареста.

В заключение: През настоящата година НПМ отчита подаряване в качеството на медицинското обслужване на задържаните в арестите.

Медицинско обслужване в затвора в гр. София

Медицинския център е затвора гр. София е обезпечен с щатно - 6,5 бр.: двама лекари, един, от които е директор на МЦ, лекар по дентална медицина, фелдшер и две медицински сестри. Свободна е само 0,5 длъжност за лекар-психиатър. В затвора поне веднъж месечно идват следните специалисти: психиатър, невролог, кардиолог и кожен лекар. Работното време на МЦ е от 7:30 до 17:00 ч.; на стоматологичния кабинет от 7:30 до 15:00 ч. първа смяна и от 11:00ч. до 18:30ч. втора смяна. След работното време на центъра л.св. се преглеждат в СБАЛЛС. Материално –техническата база на МЦ не е ремонтирана от години. Не е изпълнена препоръката на НПМ за подобряване на условията на труд на медицинските специалисти, включително и повишаване на трудовите възнаграждения. Медицинският персонал работи под напрежение, което се отразява на качеството на медицинската грижа. Следва да се отбележи подобряване на качеството на стоматологичната помощ в затвора, назначен е нов стоматолог и няма оплаквания от л. св.

Достъпът на л. св. до медицинските специалисти е по график утвърден от началника на затвора, спешните пациенти се приемат с предимство. За поредна година се констатира, че при прегледи на л. св. от корпуса на затвора в СБАЛЛС информацията за състоянието на л. св. и назначеното лечение се отразява в журнала на болницата и не се препраща на МЦ, където се води л. св. НПМ отново подчертава необходимостта от изграждане на единна информационна система за електронно здравно досие в пенетенциарната система, която да позволява всеки медицински специалист в системата, да вижда здравословното състояние на л. св. и воденото лечение. Достъпът до специализираната медицинска помощ на л. св. понякога се затруднява, поради невъзможност за осигуряване на конвои за извеждане. Поради тази причина и основните оплаквани на л. св. за извеждане и лечение във външни лечебни заведения, свързани с фиксирането към леглата на хоспитализираните лица във външни лечебни заведения продължава. Профилактика и изследвания за ХИВ/СПИН не се правят. Нивото на заразните болести в затвора е високо и в повечето случаи те се откриват по повод на други заболявания. В затвора се провежда платена субституираща терапия с метадон.

Лекарства на л. св. се отпускат, предимно от МЦ и по-малко с Рецепторна книжка на хронично болни на НЗОК, въпреки че повечето л. св. са с хронични заболявания. От 24.10.18г. медицинската служба на ГДИН е изпратила указания за осигуряване на лекарства, предписани на л. св. с Рецепторна книжка на хронично болни на НЗОК. За 2018г. разходът за медикаменти на МЦ София е 56 594 лв. Разходът на един храноден на л.св. в затвора е 3,88 лв., осигурява се диетична храна. Проверката на вадената медицинска документация в МЦ показва, че има пропуски в здравните картони на л. св. В два здравни картон на л. св. от 18г. в затвора нямаше първичен здравният статус. Директорът на центъра обясни, че първичният преглед е правен в СБАЛЛС и затова не е отразен, което НПМ не приема като разумно обяснение. В МЦ се води Регистър на травматичните увреждания.

При проведените интервюта л.св. Б.Д. съобщи, че лекарите не му обръщат внимание, постоянно е напрегнат, не може да спи, отслабнал е, употребявал е

алкохол и иска да бъде лекуван за това. Има проблем и с бъбреците. Майка му няколко пъти е идвала да занесе стерилна урина за изследване, както ѝ е казал лекаря, но впоследствие станал неоткриваем. От медицинската документация е видно, че л.св. е с психични проблеми, лежал е в психиатрично отделение на СБАЛЛС – гр. Ловеч. Има консултация с психиатър в затвора през м. ноември 2018г. с предписано лечение и препоръка за болнично лечение. Л. св., заяви че не желае да бъде лекуван в СБАЛЛС – гр. Ловеч, а в отделение в гр. Суходол. НПМ разясни на л. св. възможностите за лечение, на медицинските специалисти препоръча отново да консултират л.св. с психиатър и направят изследвания за бъбречните проблеми.

Друг л. св. К .И. съобщи, че е със соларна ерупция. Бил е поставен в буферна зона и има високо кръвно налягане. При проверката в МЦ се установи, че до този момент л.св. не е имал обриви и изгаряния причинени от слънчевите лъчи .

При проведените интервюта постъпиха и обичайните оплаквания от лошите хигиенно-битови условия за живот и наличието на хлебарки и дървеници в килиите. НПМ дава ежегодни препоръки на МП по тези проблеми.

ЗО „Кремиковци“

За л. св. в общежитието се грижат един лекар на целодневен график и един лекар – хирург, който идва веднъж седмично. Прегледите са по график. Лекарства се получават веднъж седмично от МЦ на затвора в гр. София. Разходът за лекарства за 2018г. е 35122 лв.

В общежитието има обособена част за л. св. с по-тежки заболявания. Тези стаи (в барака) са мизерни и предоставят унизителни условия за живот на л. св. с тежки заболявания. В една от стаите имаше мухъл по стените, банята няма прозорец и се проветря през нея. НПМ видя новонастанен л.св., който е получил амортизиран и мръсен и дюшек, без постелъчен инвентар. Л. св. е нахапвания от бълхи.

От л. св. постъпиха оплаквания и за медицинската грижа:

Г.М. не освидетелстван от ТЕЛК на определената дата, поради непълни документи – няма консултация на очен лекар. Проверката показва, че л. св. е имал консултация с очен специалист, но ТЕЛК на V МБАЛ изискал консултацията да е от точно определен очен специалист, поради което е върнат. НПМ счита, че тези изисквания на ТЕЛК на V МБАЛ са неоснователни и при повторен случай ще информира НЕЛК.

Л. св. Л.Г. е изписан от СБАЛЛС - София със състояние след операция за хемороиди, дискова херния Л5-С1. В момента е с превръзка, която трябва да се сменя, не може да ходи нормално по голяма нужда и условията тук не позволяват да поддържа нужната хигиена. НПМ препоръча да бъде върнат в СБАЛЛС – София.

Й.И. иска да бъде представен на ТЕЛК, за да получава социална пенсия, претърпял е спленектомия при катастрофа. НПМ разясни процедурата за явяване на ТЕЛК и случаите, при които се взима социална пенсия от НОИ.

Л. св. - О.А. и Ф.Д. също поставиха въпроси за ТЕЛК.

ЗООТ „Казичене“

В медицинския кабинет на общежитието работи един фелдшер. В момента на проверката беше в отпуск. В общежитието има стоматологичен кабинет. Лекарства се получават веднъж седмично от МЦ на затвора в гр. София. Разходът за лекарства за 2018г. е 28383 лв.

При проведените интервютата с л. св. нямаше оплаквания от медицинското обслужване. Един л. св. е с протеза на долен крайник и съобщи, че протезата трябва да се смени. Трябва да бъде изведен в ортопедията на гр. Горна Баня. НПМ установи, че няма проблем л. св. да бъде изведен за нова протеза, но трябва да доплати за нея. Л. св. очаква пари от НПО и едновременно с това получава социална пенсия (ЕР за 100%) от НОИ и би могъл да покрие доплащането.

В заключение: Проблемите на медицинските специалисти работещи в затвора остават нерешени и качеството на медицинското обслужване се влошава. Не е изпълнена препоръката на НПМ за преобразуване на СБАЛЛС в болница за продължително лечение и рехабилитация, съгласно чл. 22а от Закона за лечебните заведения, каквато дейност в действителност осъществява лечебното заведение. Едновременно с това със Заповед №Л-142/25.09.2016г. на началника на затвора е разкрит Център за медико социална интензивна работа на територията на IV етаж на СБАЛЛС, въпреки че разкриване на медико-социално заведение е ред определен в Закона за лечебните заведения, а не със заповед на началника на затвора.

НПМ препоръчва Заповед №Л-142/25.09.2016г. на началника на затвора гр. София да бъде отменена.

СБАЛЛС гр. София е лечебно заведение по смисъла на чл.5, ал.1 от Закона за лечебните заведения. Разкрита е с ПМС №159/17.07.2003г. и е предназначена да обслужва л. св. от затворите от цялата страна. На НПМ не се представи документ удостоверяващ, че са спазени изискваната на Наредба №29 от 1999г. за основните изисквания, на които трябва да отговарят устройството, дейността и вътрешният ред на лечебните заведения за болнична помощ, диспансерите и домовете за медико-социални грижи.

В болницата са обособени: - Диагностично–консултативен блок; - Стационарен блок с разкрити 70 легла разпределени в сектор по обща хирургия и сектор по вътрешни болести; - Болнична аптека и Административно-стопански блок. Разкритият Център за медико-социална интензивна работа не фигурира в Правилника на болницата.

През 2015г. е имало оптимизация на персонала на болницата и хирургичната дейност е преустановена. Осигурено е 24 - часово медицинско обслужване и на л. св. от корпуса на затвора.

Към момента щата на СБАЛЛС е от 27 бр. Има една свободна длъжност за лекар. В болницата работят 6 лекаря: директор, лекар без специалност, двама лекари със специалност по „Детски болести“ (не са релевантни към контингента), един със специалност „Образна диагностика“ и един със специалност „Хирургия“. Медицински фелдшери - четирима; медицински сестри десет; клиничен лаборант – двама; рентгенов лаборант - един; рехабилитатор; - един; магистър фармацевт – един.

При проверката на Диагностично-консултативния блок: клиничната лаборатория е оборудвана за дейността, но работи без клиничен лекар. Аптеката е обезпечена с медикаменти и консумативи – осигурявани са от болницата, МЦ и общежитията към затвора. Разходът за медикаменти и консумативи за 2018г. е 166 740,11 лв. Разходът за един л. св. в стационара е 85,31 лв., за един л. св. от МЦ е 2, 22 лв. Налице е висока осигуреност на л. св. с лекарства. Рентгеновият кабинет не работи повече от месец, поради наводнение предизвикано от л. св. от 4 етаж. Има чакащи л.св. за образни изследвания.

Стационарният блок: Част от стаите на втория етаж на стационара са неизползваеми, поради наводнението. Като цяло сграденият фон на болницата е стар и амортизиран, не отговаря на санитарно-хигиенните норми за лечебно заведение. Последен ремонт е правен през 2013г. Налице са неблагоприятни материално - битови и хигиенни условия за живот на л. св.

При проверката в разливната и столовата на стационара НПМ се натъкна на изоставени съдове с остатъци от храна и вещи по пода. В склада на рафтове имаше хранителни продукти: консерви, яйца, олио и др. На пода в кофа с вода бяха поставени кисели млека. В хладилника на столовата имаше множество малотрайни колбаси и масло. Тези хранителните продукти се оказаха на санитарите в болницата - 6 л. св. за „дохранване“ както обясниха.

НПМ препоръчва да са подобри санитарно-хигиенният контрол в болницата и да се определи място за съхранението на закупуваните храни и хладилна, камери за малотрайните хранителните продукти на л. св.

При проверката обедното менюто се състоеше от боб чорба и месо с гарнитура. Има и диетично меню.

При посещение на женските стаи л. св. не се оплакаха от битовите условия и от лечението. Основно си готвят сами, осигурени са им котлони. В мъжките стаи повечето от л.св. се оплакаха от лоша храна и наличие на хлебарки. Нямахме оплаквания от медицинското обслужване.

В три от мъжките стаи, в които са настанени л.св. с финансови възможности, продължават да се съхраняват стекове минерална вода, безалкохолни напитки и сухи храни. НПМ разговаря със л. св. С.Д. с диагноза: Карцином на главата на панкреаса , иноперабилен, в терминален стадий. Последно е извеждан в МБАЛ Токуда. Л. св. иска съдействие да бъде освободен, обяснени са му правомощията на НПМ. Л. св. Я.В с диагноза Захарен диабет тип I, Диабетна полиневропатия иретинопатия, Дископатия на целвикален пдял,

Артериална хипертония. Той е определен за изписване, иска съдействие да остане в болницата. Друг л.св. М. С. със състояние след инсулт съобщи, че е отказал рехабилитационни процедури, защото имал световъртеж.

Медико-статистическите показатели за дейност на СБАЛЛС - София за 2018г. показват: преминали 436 болни; пролежани са 14 254 леглодни, среден престой в СХ е 23 дни, среден престой в СВБ - 40,5 дни. Показателите са много под средните за страната за такъв тип лечебно заведение .

Едновременно с това медико-икономическите показатели за разходи на СБАЛЛС са много по-високи от средните за страната, дори сравнени с тези на университетските и национални болници – един лекарствен в СБАЛЛС е 85,31 лв., при 60,09 лв. в университетските и национални болници; един храноден в СБАЛЛС е 7,60 лв., при един храноден в университетските и национални болници 2,54 лв.

В Диагностично-консултативния блок на болницата са извършени 4925 прегледа; 26462 клинично-лабораторни изследвани, от тях. 11260 на амбулаторно болни, 682 рентгенови изследвания и 178 ехография. През физиотерапия са преминали 705 пациента. През 2018г. от болницата са направени 1083 извеждания на л.св. за консултации във външни лечебни заведения и 54 л.св. са били на стационарно лечение във външни лечебни заведения.

В заключение: Може да се каже, че министерство на правосъдието, респективно ГДИН от години negliжират медицинската дейност в пенитенциарната система. СБАЛЛС - София е оставена, без контрол на доизживяване. Болницата работи извън медицинските стандарти за вида на разкриването си по Закона за лечебните заведения (ЗЛЗ). Има високи медико-икономически показатели за разход, материално-битовите и санитарно - хигиенни условия за живот на л.св. не са подобрени.

НПМ препоръчва на Министерство на правосъдието:

Внедряване на единна информационна система за електронно здравно досие на л. св. в пенитенциарната система, която да е съвместима с информационната здравна система на гражданската система.

Преобразуване на СБАЛЛС - София и подобряване на битовите условия в стационара.

Отменяне на Заповед №Л-142/25.09.2016г. на началника на затвора –гр. София и разкриване на дейност или център за медико - социални грижи по реда на ЗЛЗ.

Във връзка с медицинското обслужване на лишените от свобода трябва да се отбележи, че съгласно чл.128, ал.2 от ЗИНЗС, за всички лишени от свобода се внасят здравноосигурителни вноски от момента на задържането им и придобиват статус на здравноосигурени лица с непрекъснати здравноосигурителни такива. Вноските са за сметка на държавния бюджет и се превеждат чрез Министерството на правосъдието. Лишените от свобода ползват

здравноосигурителната системата при облекчени обстоятелства: нямат потребителска такса, личните лекари към затворите нямат недостиг на медицински направления; при оперативни интервенции на л. св. не се изискват бележки за дадена кръв. В тази връзка НПМ предлага лишените от свобода да имат възможност да се включват в националните кампании за кръводаряване, провеждани от Министерството на здравеопазването - Националният център по трансфузионна хематология. НПМ счита, че с включване националните кампании за кръводаряване на лишените от свобода (сформиране на групи годни дарители) ще се гарантира осигуряването на кръв и кръвни продукти за нуждите на населението. Това би допринесло и за подобряването и профилактиката на заразните болести в затворите, респективно на населеното като цяло.

За целта НПМ препоръчва Министерството на правосъдието и Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ да създадат условия за провеждане на кръводарителски кампании в местата за лишаване от свобода.

В Закона за изпълнение на наказанията и задържане под стража в чл.178, ал.1 е регламентирано, че при изчисляване срока на изтърпяното наказание два работни дни се смятат за три дни лишаване от свобода, с изключение на работните дни, зачитането на които е отменено от съда. Ал.2, По реда на ал. 1 се зачитат дните, през които лишените от свобода са изпълнявали трудовите си норми. При изпълнение на трудовите норми под 100 на сто се зачита съответна част от работния ден. Ал.3, При липса на трудови норми работните дни се зачитат в съответствие с уплътняването на работното време. Ал.4, На лишените от свобода, които не работят и са включени в общообразователно обучение, курсове за придобиване на специалност или за повишаване на квалификация, както и в специализирани програми за въздействие, се зачитат работни дни за времето на присъствието им на учебни занятия. Ал.5, Намаляването на наказанието по реда на ал. 1 - 4 с 30 дни се смята за намаляване с един месец, а намаляването с 360 дни - за намаляване с една година.

НПМ счита, че за лишените от свобода, които се включват в национални кампании за кръводаряване следва да се прилагат /включат/ условията на чл. 178, като: „На лишените от свобода, които се включват в национални кампании по кръводаряване, едно кръводаряване да се счита за два отработени работни дни.

Предвид горепосоченото, НПМ препоръчва на Главния директор на ГДИН да бъдат създадени условия за провеждане на кръводарителски кампании в местата за лишаване от свобода, а Националният център по трансфузионна хематология да включват лишените от свобода в национални кампании по кръводаряване.

НАЦИОНАЛНИЯТ ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ ПРЕПОРЪЧВА:

1. На Министъра на правосъдието:

- при последващи изменения на ЗИНЗС в чл.110 да бъде указано връчване на административния акт на лишения от свобода, като страна в административния процес, а в чл.178 да се регламентира участието на лишените от свобода в национални кампании по кръводаряване при изчисляване на срока на изтърпяната част от наложеното им наказание;

- на основание чл.10, ал.1, т.15 от ЗИНЗС да отмени заповед №365 от 04.04.2019г. на началника на затвора в гр. Бургас и заповед №515 от 25.04.2019г. на началника на затвора в гр. Плевен, или заличаване на така наложеното наказание;

- Да организира медийни и други кампании за информиране на широката общественост относно функционирането и новите разработки в прилагането на условното предсрочно освобождаване и неговата роля в рамките на системата на наказателното правосъдие. Тази информация да бъде бързо предоставена на разположение в случай на каквото и да е драматично и оповестено неизпълнение, възникнало през периода на условното предсрочно освобождаване на лицето;

- Да вземе мерки относно прекратяване незаконосъобразно ползване на белезници за фиксиране в лечебни заведения и запазване на лекарската тайна или да бъдат внесени необходими изменения в нормативната уредба;

- Да предвиди необходими бюджетни средства и нормативна уредба за текущо обучение на персонала през работно време в техники за овладяване на агресивни затворници;

- на основание чл.46 от ЗИНЗС, омбудсманът на Република България, в качеството си на Национален превантивен механизъм (НПМ), препоръчва на министъра на правосъдието, ГДИН и ДП „ФЗД“ да предприемат необходимите действия относно строителство на нов затвор в гр. София, с капацитет, даващ възможност за последващо закриване на ЗО „Кремиковци“ и затвора в гр. София;

- Да разшири списъка с разрешени вещи, като включи препарати за борба с дървеници и хлебарки;

- Да предостави публична информация относно мерки за осигуряване на достатъчно свежи плодове и зеленчуци в лавките на затворите и приваждане на цените с външната търговска мрежа;

- Да обезпечи внедряване на единна информационна система за електронно здравно досие на л. св. в пенитенциарната система, която да е съвместима с информационната здравна система на гражданската такава;

- Да вземе мерки за провеждане на цялостна реформа на СБАЛЛС София и подобряване на битовите условия в стационара.

2. На министъра на правосъдието и Главния директор на ГДИН да обсъдят със Синдикатите в Министерството на правосъдието мерки за

гарантиране стабилността на служителите си, включително и при кадровото израстване, както и мерки за повишаване уважението в обществото чрез публичност в изискванията и изпълнение на длъжността им; да въведат в заповедите си за назначаване и място на изпълнение на задълженията, както и да се въздържат от преместване на социални работници, особено с неопределен срок „до отпадане на необходимостта“.

3. На Главния директор на ГДИН и Националния център по трансфузионна хематология да създадат условия за провеждане на кръводарителски кампании в местата за лишаване от свобода, а Националният център по трансфузионна хематология да включват лишените от свобода в национални кампании по кръводаряване.

4. На Главния директор на ГДИН:

- да обнародва регистъра за капацитета на затворите, общежитията и арестите по отделни помещения на интернет - страницата на ГДИН;
- на основание чл.28а, т.6 от Закона за омбудсмана и във връзка с предходни наши препоръки, НПМ желае да получи информация относно взетите мерки за отстраняване на системния и задълбочаващ се проблем с наличието на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода;
- да обезпечи броя на легла в корпуса и общежития от закрит тип съобразно регистрирания капацитет за полагаеми 4 кв. м. на задържано лице и недопускане пренаселване, включително и със съгласието на настанените лица.

5. На началника на затвора в гр. София

- да прилага по-разширено прехвърляне на лишени от свобода в общежитието от открит тип, включително ако е необходимо и с промяна на режима, за да избегне обща и частична пренаселеност в корпуса и общежитието от закрит тип, като да избягва и частични пренаселвания, включително и със съгласието на задържаните лица;
- да подобри баланса с увеличаване на наградите за положителни прояви на лишените от свобода, увеличаване на смени на режим и условно предсрочно освобождаване;
- да приведе инструкциите за постове съобразно направените констатации в обстоятелствената част на настоящия доклад и в съответствие с изискванията на ЗИНЗС;
- да вземе мерки за подобряване на санитарно-хигиенния контрол в болницата и да се определи място за съхранението на закупуваните храни и хладилни камери за малотрайните хранителните продукти на л. св.

5. На Държавно предприятие „Фонд затворно дело“

- Управителния съвет на ДП „Фонд затворно дело“ повишаване административния капацитет на ДП „Фонд затворно дело“, с цел осигуряване строителство на нови места за лишаване от свобода;

- Изпълнителният директор на ДП „ФЗД“ да организира и провежда курсове, особено в местата за лишаване от свобода от закрит тип, за придобиване на трудови умения и квалификация, паралелно с осъществявана производствена дейност от лишени от свобода, които притежават съответната квалификация или умения, особено за производства, които изискват такива, като например в шивашки, металургични, дървообработващи цехове, като форма за подготовка на по-квалифицирана работна ръка в производствените дейности на ДП „ФЗД“.

ДИМИТЪР БОНГАЛОВ

**ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЯ
„НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН
МЕХАНИЗЪМ И ОСНОВНИ
ПРАВА И СВОБОДИ НА ЧОВЕКА“**